

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**HALIÇ BÖLGESİ DEĞİŞİMİNE BAĞLI OLARAK FENER SEMTİNDE
KENTSEL DEĞİŞİM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif Nazlı MALKOÇ

**Kentsel Tasarım Ana Bilim Dalı
Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Programı**

MAYIS 2014

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**HALIÇ BÖLGESİ DEĞİŞİMİNE BAĞLI OLARAK FENER SEMTİNDE
KENTSEL DEĞİŞİM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Elif Nazlı MALKOÇ
(519091038)**

**Kentsel Tasarım Ana Bilim Dalı
Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Programı**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nilgün ERGUN

MAYIS 2014

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519091038 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Elif Nazlı MALKOÇ**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**HALIÇ BÖLGESİ DEĞİŞİMİNE BAĞLI OLARAK FENER SEMTİNDE KENTSEL DEĞİŞİM**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Nilgün ERGUN**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Mesture AYSAN BULDURUR**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Tolga İSLAM
Yıldız Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **5 Mayıs 2014**
Savunma Tarihi : **26 Mayıs 2014**

Aileme,

ÖNSÖZ

Tezin ortaya çıkmasında bana destek olan arkadaşlarım Melek ve Deniz’e, anketlerin ortaya çıkmasında gösterdikleri sağduyu için Fener sakinlerine teşekkür etmek isterim.

Tez süreci boyunca yorumlarıyla bana destek olan yürütücüm Nilgün Ergun’a, destekleri olmadan başaramayacağımı bildiğim aileme sonsuz teşekkürler.

Mayıs 2014

Elif Nazlı Malkoç
(Peyzaj Mimarı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	x
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvii
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Amaç	6
1.2 Yöntem	6
1.3 Kapsam.....	6
2. KENTSEL DEĞİŞİMDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR.....	7
2.1 Kentsel Yenileme	9
2.2 Soylulaştırma.....	16
3. İSTANBUL’DA KENTSEL YENİLEME VE SOYLULAŞTIRMA.....	21
3.1 Haliç ve Fatih’te Kentsel Değişim	25
3.2 Fener’de Kentsel Değişim	31
3.2.1 Fener fiziksel doku.....	35
3.2.2 Fener sosyal doku.....	40
4. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	51
KAYNAKLAR.....	55
EKLER.....	59
ÖZGEÇMİŞ.....	63

KISALTMALAR

MİA	: Merkezi İş Alanı
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Erken dönem soylulaştırmada üretim tüketim göstergesi.	17
Çizelge 2.2 : Yenilikçi soylulaştırma araştırması için konular.	17
Çizelge 2.3 : Soylulaştırmanın şematik tarihi.....	19

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Metropolis filminden bir sahne.....	1
Şekil 2.1 : Pruitt-igoe Evlerinin Yıkımı, Amerika, wikipedia.....	10
Şekil 2.2 : Baltimore Tersane Bölgesi, Amerika, wikipedia	11
Şekil 2.3 : Pekin’de yeni apartmanlar (Nilgün Ergun arşivi)	12
Şekil 2.4 : Pudong apartmanları, Şangay, Çin	12
Şekil 2.5 : Berlin Postdam Meydanı (Nilgün Ergun arşivi).....	13
Şekil 2.6 : Londra Dokları Fisherman’s Wharf’tan görüntü (Nilgün Ergun arşivi) ..	14
Şekil 2.7 : Londra Dok Alanları, İngiltere	15
Şekil 2.8 : Elephant and Castle Bölgesi	16
Şekil 3.1 : Tarihi kent merkezinde dönüşüm alanları	24
Şekil 3.2 : Tarlabası'nda Kentsel Dönüşüm.....	25
Şekil 3.3 : Haliç Tersaneleri.....	25
Şekil 3.4 : Haliç Değişimi Görseli (Kişisel arşiv)	27
Şekil 3.5 : Haliç Metro Geçiş Köprüsü (Nilgün Ergun arşivi)	27
Şekil 3.6 : Haliç Pierre Loti’den Bakış (Nilgün Ergun arşivi)	28
Şekil 3.7 : Fatih Kentsel Dönüşüm Bölgeleri	28
Şekil 3.8 : Sulukule bugün.....	29
Şekil 3.9 : Sulukule 2006.....	29
Şekil 3.10 : Yenileme Avan Projesi.....	30
Şekil 3.11 : Fener’in Tarihi Yarımada’daki Konumu	31
Şekil 3.12 : Fener Pervititch haritası.....	32
Şekil 3.13 : Yapı durumu.....	34
Şekil 3.14 : İşlevsel dağılım.....	34
Şekil 3.15 : Bölgenin karakteri	35
Şekil 3.16 : Malzeme	35
Şekil 3.17 : Bölgenin tarihi mirası	36
Şekil 3.18 : Antikacı dükkanı ve alanın eski kullanıcılarından bir görünüm	36
Şekil 3.19 : Fener film ve sinemacılar derneği, kişisel arşiv	37
Şekil 3.20 : Yasemin sokak, kişisel arşiv	37
Şekil 3.21 : Çalışma alanındaki dolu ve boş binalar, kişisel arşiv.....	38
Şekil 3.22 : Çalışma alanında satılık ev ilanı, kişisel arşiv	39
Şekil 3.23 : Çalışma alanında kiralık ev ilanı, kişisel arşiv	39
Şekil 3.24 : Çalışma alanında satılık ev ilanı, kişisel arşiv.....	40
Şekil 3.25 : Çalışma alanında satılık ev ilanı, kişisel arşiv.....	40
Şekil 3.26 : Çalışma alanında mülakat yapılan konutlar	41
Şekil 4.1 : Fener’de direniş, kişisel arşiv	53
Şekil 4.2 : Fener’de direniş, kişisel arşiv	53

HALIÇ BÖLGESİ DEĞİŞİMİNE BAĞLI OLARAK FENER SEMTİNDE KENTSEL DEĞİŞİM

ÖZET

Kentsel gelecekle ilgili düşünceler değerlendirildiğinde şehirlerin modernizasyon süreçlerinin kentsel dönüşümün bir tarihi haline dönüştüğü görülmektedir. Bu süreçte kentler yayılmış, dağılmış, ağ haline gelmiş ve hiç olmadıkları kadar hiper gerçek hale gelmişlerdir. Bu durumda, kentsel peyzaj çok çarpıcı bir biçimde değişim göstermektedir. Dünya çapında küreselleşme, teknolojik gelişmeler, ekonominin yeniden formüle edilmesi ve postmodernist gelişmeler nedeniyle 80’li yıllar pek çok kentsel problem üretmiş, bu problemleri çözmek için çok farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Tüm bu radikal değişimler kentsel alanları değişime zorlamış, bu değişimlerle beraber post-fordist üretim süreçleri geride pek çok terk edilmiş endüstriyel alan bırakmıştır.

Mekânsal ve sosyal değişimin genel adı olarak kentsel dönüşüm, yaşandığı yerdeki sakinlerin zaman içinde başka yere taşınmasına neden olmaktadır. Bu süreç dönüşümün hayal edilen ile fiziksel gerçekliğin arasındaki çelişkiyi vurgularken birbirlerine zıt düşüklerini de göstermektedir.

Türkiye’de kentsel dönüşüm önceleri sadece gecekonduların yenileme projeleri iken, 80’li yıllarda pazar ekonomisine geçişle birlikte gayrimenkul yatırım aracı haline dönmüştür. Modernist ve postmodernist süreçlerin birlikte yaşandığı İstanbul’da kentin çok katmanlı okumasını yapmak planacı, mimar ve peyzaj mimarlığı disiplinleri için bir zorunluluk haline gelmiştir.

Bu çalışma, Fener semtinde varolan kentsel dokuyu inceleyip kavramsallaştırarak, kentsel peyzaj değişiminin karmaşık süreçlerinin toplumsal ve coğrafi bağlamda okumasını yapmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın yöntemi, niteliksel araştırmayı bir alan çalışması ile destekleyerek, ilgili ulusal ve uluslararası literatür incelemelerini mevcut hükümete ait planlama kararlarının analiziyle birleştirmekte, seçilen alanın mekansal organizasyonunu geliştirilen sosyo-mekansal haritalamalarla temsil edilmesini amaçlamaktadır.

Kentsel değişim sürecinin mekânsal ve toplumsal etkileşimlerini gösterebilmek amacıyla kapsamlı bir görsel dökümantasyon yapılmıştır. Seçilen semt sakinlerinin, kendi toplumsal ve yapısal çevreleriyle ilişkili gündelik pratiklerini ve gelecek hayallerini anlamak için açık uçlu görüşmeler yapılmıştır. Sonuç olarak Fener semtinde kentsel değişim süreçleri incelenmiş kentsel dinamikleri ortaya konmaya çalışılarak tartışmaya açılmıştır.

URBAN CHANGE IN FENER NEIGHBOORHOOD: BASED ON THE CHANGE OF GOLDEN HORN

SUMMARY

Evaluating the urban future thoughts chronicle, it can be seen the modernization processes of the cities became urban transformation history. As we live the urban future of our past, cities are sprawled, dispersed, networked, and became as hyper real as they could be. Urban landscapes are being dramatically changed.

Across the world, globalization, technological developments, re-formulations of the economy and the postmodernism leads the era of 80's into the urban problems and different approaches have been generated to solve these problems. This radical changes forced urban areas to change. Post fordist production generates its own space leaving brownfields behind.

Modern does not mean just new, as a word. Historically modern is a word referring to renaissance and reform. The processes as we call modernization in the nineteenth century affected the whole European social culture. In this regard modern is a new consciousness level. Two notions emerges through the joining of modernism and enlightenment thought. These are positivism and secularism. First of these is used for emphasizing the hegemony of the mankind on the experimental information over nature.

Urban transformation in Turkey has been revaluationed as a real estate investment within the era of transition to market economy in 80's. Thus there has emerged a new dimension of the transformation process, aside from squatter housing renewals. Modernist and postmodernist acts are seem to happen together in İstanbul, that it had became a must to read the urban as a multilayered complexity.

Design intervention in the city requires an understanding of these hidden powers operating in the city, and an understanding of the ways in which the users of the space desire, as well as need to be empowered to live within it.

Urban renewal and reconstruction was the frequently used transformation tool in the developed western countries after the second World war. Afterwards, in need of different approaches and alterations different tools emerged such as urban regeneration, rehabilitation, restoration, conservation etc. After the second World war the issues of urban renewal increased. In the midst 50s and through the 60s the ethnic clearance issues increased and in the mid 60s it was doubtful to demolish all the buildings. Through the end of the 60s it became more and more important to reconstruct the old sites with as much as protection. In the 70s and 80s ethnic

clearance was over and demolishing the old town settlements were stopped and started to reconstruct with conservation.

In USA there were more and more public and private initiatives for black communities in 90s and 2000s. This process of reconstruction resulted of displacement of many afroamericans. Many academicians said that it was a return to the old times of urban renewal. In Shanghai and Beijing culture is a new important tool for dealing with the urban problems and to achieve a new economy. In Germany Postdam Square was demolished after the World war and divided into two at the edge of the west and east Berlin.it became very famous for the urban renewal subjects. In England postwar Thatcher era dominant planning logic was an intend to demolish all the working class and make everyone middle class. In London urban change process can be seen in four criterias. First middle class was so crowded that it could provide people for gentrification and suburbanization. Secondly, the working class inside the city core was shifting to the suburbs. Thirdly, the city was allowing immigrants all the time. And fourth is deindustrialization was letting grow of the central financial districts and science parks.

Gentrification welcomes the studies of the urban social change in the old city cores. Old city cores are the traditional old town settlements in the city centres. Gentrification emerged as an interest of middle and upper classes in renovating the old historical buildings in the city cores. The process changed in parallel with the economic and political changes over urbanity on the last decade. Urban transformation has been a powerful tool for the government on restructuring the urban land. Especially on the historical city cores this process have had a lot of social problems. Urban transformation as a means of spatial and social change, forces local residents to deterritorialise. This process shows the conflict between physical reality and imagined reality of transformation, where they collide in. And this process of social change is called gentrification. The governments intend to create urban oases with removing the poor image of the urban areas by the displacement of the poor inhabitants through the outskirts of the city centres. By doing so old bourgeoisie intends to leave the old town but the new bourgeoisie intends to reexplore the old city core.

But also there are many different approaches of the gentrification process because they are based on the different observations of the different types of urban fabrics. However the research has two very important themes. These themes are the production of the space and the consumption of the space. These themes leads the urban area becoming either a rovanhist or an emancipatory city. This kind of differentiation is used in urban researches as well. In all kinds of processes gentrification needs a huge spatial reconstruction.

Halic is an important quarter through the history with its seashore line. It had dense industrial land in the late Ottoman and early Republican time. There were factories, slaughter houses and docklands in the area. In parallel with the transition to neoliberal economy industrial infrastructure has been removed from the area. Some of the factories were removed to the more further places and some of them were closed, many of the warehouses, ateliers and smaller buildings were demolished and instead there built many parks and recreational areas.

Between 2003 and 2010 TOKI constructed 500000 units as part of the gecekondü renewal projects and new social housing, not only in the three big cities of Istanbul, Ankara and Izmir but also in Bursa, Elazığ, Erzurum, Erzincan, Gaziantep, Samsun, Sanliurfa, Trabzon and elsewhere. While these practices supplied housing for the demand, they participated in the homogenization of the built environment throughout the country, by using standardized regulations and similar residential projects. Hardly any of them explored architecturally creative ways to improve the quality of life and space.

There are many ongoing transformation projects on this area these days. Neslisah and Hatice Sultan districts are the completed examples of transformation projects. The unique architecture of Fener and Balat neighborhoods has been the focus of international efforts during the last decade. Besides the neighborhoods attracted the local governments interest and the area became an urban transformation area in 2006. İstanbul's Fatih and Beyoğlu municipalities have launched the Tarlabasi and Fener Balat Ayvansaray urban renewal projects in the heart of Galata – Beyoğlu and on the Golden Horn shore of the historical peninsula respectively, both neighborhoods formerly populated during the Ottoman Empire by sizeable Greek, Jewish and Armenian communities. GAP Construction and Development Group won both contracts and invited many academics and practising architects to develop proposals. These span a wide spectrum from more nostalgic, theme park style reconstructions of imagined or idealized Ottoman mahalles to more modernist but site-specific interventions derived from analytical and typological studies of the existing fabric.

Fostering the qualitative research with a case study, the methodology of the research integrates the relevant national and international literature reviews, combining the analysis of current municipal and governmental planning tools and application of developed socio-spatial mappings of the chosen area in order to represent and narrate the territorial organizations of the current neighborhood pattern.

Semi-structured interviews have been made with local residents to capture their everyday experiences and future dreams in relation to their social and built environment. An extensive visual documentation and mappings of neighborhood change and personal observations in the locality is also made to determine the spatial and social interactions of transformation process.

Consequently this study attempts to develop a hybrid reading of the complex processes of the urban landscape change in Fener in regard to social and geographical context of urban transformation.

1. GİRİŞ

11.yüzyılda başlamış, 1789 ile birlikte siyasallaşmış, Sanayi Devrimi ile birlikte kurumsallaşmış, yerleşmiş olan modernite de kimilerine göre bitiyor, kimilerine göre değişiyordu. Yeni dönem artık postmodern dönem olacaktı (Kahraman, H. B.).

Modernlik öncelikle, hem ülkeler hem de bireyler düzeyinde tarihe ve değişime, kişinin değişim karşısındaki konumuna ilişkin açıkseçik bir özbilinci içerir. İşte bu anlamda, ‘modern’ teriminin dar biçimde sabitlenmiş bir tarihsel gönderimi yoktur, özellikle Avrupa tarihinin tekelinde de değildir: Farklı yer ve zamanlarda farklı ‘modernler’ olabilir. Batı Avrupa bu modern özbilincin tarihsel kaynağı ve coğrafi odağı olsa da, dünyanın diğer bölümleri de ya Avrupa’nın sömürge uzantıları olarak ya da Avrupa’nın genişleyen ekonomik ve kültürel nüfuz alanına yakalanmış eski imparatorluklar olarak bu özbilinçle yakın bir bağ kurmuşlardır (Bozdoğan. S., 2002).

Şekil 1.1 : Metropolis filminden bir sahne

Modern kelimesi günümüzde düşünüldüğü gibi her zaman ‘yeni’ anlamına gelmemektedir. Tarihsel olarak modern Avrupa’da rönesans ve reform sürecine

referans veren bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. 19. Yüzyılda modernizasyon olarak tanımladığımız süreçler- kapitalizmin endüstrileşme ile birlikte yükselişi, modern ulusun ve emperyalizmin inşası- Avrupa’da tüm toplumsal kültürü etkilemiştir. Bu bağlamda modern, sanatsal ifadeyi anlatan yeni bir bilinç düzeyidir (Walz, 2013).

Modernizm dünya genelinde pek çok problemi de beraberinde getirdi. Bu problemlerden bazıları çeşitli şekillerde ortaya kondu. Modernizmin inşası, çıkmazları pek çok şekilde sinemaya uyarlandı. Bunlardan biri de Metropolis isimli filmidir. Metropolis, sınıfsal ayrımlarla bölünmüş bir toplumu konu edinir. Üst sınıflar modern gökdelenlerin heyecanlı çevrelerinde yaşamaktadır, hazzı amaçlayan hayatlarında eğlence ve spor yer almaktadır. Toplumun daha alt sınıfları ise makinalar için çalışmakta ve yeraltında yaşamaktadırlar. Yaşamlarının büyük bir kısmı standardize edilmiş sistemlerden oluşmaktadır. Hep birarada yürümektedirler, üniformalar giymekte ve hayatlarını aynı tip evlerde geçirmektedirler. Herhangi bir bağımsızlıkları bulunmamakla birlikte yüzleri bile görünmemektedir. Kişisel anlatımları sadece gittikleri dini toplantılarda ortaya çıkmaktadır (Goodman, 2008).

Modernizmin aydınlanma felsefesiyle birleşmesi sonucunda iki kavram güç kazanarak ortaya çıkar. Pozitivizm ve laiklik. Bunların ilki insanın ve insan aklının doğa üstündeki deneysel bilgiye dayalı egemenliğini vurgulamak ve pekiştirmek için kullanılır. Modernist mantık içinde birey pozitivizmle doğa; laisizmle de aşkınlık karşısında güçlenir. Postmodern dönem ise bir siyaset ve toplumsal süreç olarak asıl düğümünü iki noktada atmıştır. Bunlar demokrasi ve kimlik olgularıdır. Neredeyse tanrısal, dinsel, uhrevi bir anlam kazanan demokrasi artık gündelik hayatın içine yerleştirilmiş, kimlikse insanların kendi belirlediği bir gerçekliğe dönüşmüştür. Böylece çoğulcu, çokkültürlü bir dönem başlamıştır.

Modernizasyon süreçlerinin getirdiği tüm deneyimleri ortaya koyan modernizmden bağımsız olarak postmodern de eşdeğer deneyimler elde etmeye çalışır. Bu deneyimlerden biri Jameson’un LosAngeles’daki Bonaventura Otelidir. Jameson postmodern mimarinin hiper mekan yorumu deneyimini bu otelle vermektedir. Bens’e göre postmodernizm, modernizmin sanat, kişisel ilişkiler, mimarlık, politika, endüstri ve aile ilişkileri gibi karakteristik öğeler üzerinde yarattığı baskının memnuniyetsizliğini beyan eder.

Venturi postmodernizmin ilk destekçilerindendir. Venturi edebiyat ve tarih eleştirisiyle tezini desteklerken bir yandan da mimarlığa simgesel, katmanlı, belirsiz ve anırtırma gibi terimleri kattı, modernizmi arındırdı ve onun yerelle ilişkisini yeniden kurdu. Bu durum amerikan postmodernizmine de bir model teşkil ediyordu. Avrupa’da modernizm sosyal demokrasi ve ticaretin simgesiydi fakat postmodernizm farklı bir yol izledi. Aldo Rossi kentsel alanlarda örüntüyü mimarlık ve yerelle olan ilişkisi bağlamında araştırdı. Bazı yazarlar açısından postmodern durum daha çok ‘modern’ dünyanın, genellikle kapitalizmin yeni üretim şekli çevresinde yeniden yapılanmasının bir sonucu olarak, yeni bir evreye girmesidir. Bu yazarlar, kaymayı ‘Fordizm’den esnekliğe hareket olarak tanımlayıp daha büyük oranda düzen teorisini hatırlayıp kullanır (Harvey, 1990 Jessop ve Sum, 1999 Thorns, 2004).

Tarihsel olarak postmodernle birlikte informalite de yeşerdi. Henri Bergson’a (1993) göre informalite görünmeyen düzen demektir. Yazar Las Vegas Stripteki düzenin karmaşık bir yapıya sahip olduğunu beyan eder. Buna göre o kentsel yenileme projelerinden ya da moda olan mega yapılardan değildir aksine mimarlık teorisiyle olan anlaşmazlığın göstergesidir.

Modern toplumlarda bireyleri ideolojik olarak kategorize edersek iki ayrı çizgiye ulaşırız. Birisi tutucu-liberal ideolojik çizgi diğeri ise sol-radikal ideolojik çizgidir. Tutucu liberal çizginin insanı otonom insandır, sol-radikal ideolojik çizginin insanı ise toplumsal insandır. Temelde bu iki insan, toplumsal bağlarından kurtulabilip kendi benliğine döndüğünde yaratıcı gücünü en çoğa çıkaracaktır (Tekeli, 2011).

Modernizmi, doğulu - batılı insan ve onun öz farklılıkları tartışmasının ekseninden çıkartıp dünyanın her hangi bir yerinde süregelen bir süreç olarak ele aldığımızda Türkiye’nin modernleşmesini de okumak kolaylaşacaktır. Bu bağlamda Türkiye’nin modernleşmesini, aynı anda değişik kanallarla harekete geçirilen bağlam bağımlılıklarla ve ‘emergence’ lerle müzakere edilmiş bir modernite projesi tarafından yönlendirilmiş tarihsel bir süreç olarak nitelememiz olanaklıdır. “Emergence” dendiğinde modernite projesi karşısında toplumun değişik düzeylerde yarattığı emrivakilerden söz edilmektedir. Gelişmiş ülkelerin modernite projesi çerçevesinde oluşmuş meşruiyet çerçeveleri, yeni gelişen bir ülkenin kapital birikim süreçleri ve bireylerin kapasiteleri uyumsuz ise bu bireylerin o toplumda varlıklarını sürdürebilmek için büyük kitleler oluşturacak düzeyde yapmak zorunda oldukları

eylemler ya da buldukları çözümler modernite projesinin dışındaki ‘emergence’ lar halinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum modernite projesinin yaşanmasında ikili bir yapı teşkil etmektedir. Türkiye’nin modernleşme sürecini nasıl tarihselleştirdiğini görmek için kentleşme süreçleri incelenebilir. İkinci dünya savaşı sonrasında köylülükte hızlı bir çözülme yaşanmaya başlanırken hızlı bir kentleşme yaşanmaya başlamıştır. Köyden koparak kente gelen bireyler kentli elitler tarafından geri gönderilmek istenirken kendi çözümlerini gecekondulaşarak ortaya koymuşlardır. Bu emergence’lar sadece konut alanında değil kent yaşamında da öne çıkmışlardır. Bunlara örnek olarak enformel işler, yapsatçılık, arabesk müzik vb. Fakat bu emergence oluşumları ile ikili bir yapıyla dönüşen toplum karşılıklı olarak birbirlerinden etkilenmişlerdir. Örneğin, kentin modern sayılan kısımlarında da ruhsatsız konut sayısı hızla artmıştır (Tekeli, 2009).

Toplumsal olarak bu şekilde ayırt edilebilen şehirler ekonomik olarak da algılanabilir. Örneğin Tekeli (2011) şöyle söylemektedir; ‘Kentin tümüne bir kapital kümesi olarak bakılabilir. Bu kapitalin kompozisyonu, yatırımların ekonominin çeşitli kesimleri arasında nasıl dağıldığına bağlı olacaktır. Bu niteliği ile kendisi bir değer yaratmakta ve artı ürüne el koyma biçimlerini belirlemektedir. Kapitali yeniden üretme özelliğine sahiptir. Kent tüm öğeleriyle emeğin yeniden üretildiği ve pahasının belirlendiği bir yerdir.’

Dünya kentleri, sanayi toplumunun tek merkezin hakimiyetindeki metropolitan kentlerinden, büyük bir alana yayılan, her parçası küreselle ilişkilendirilmiş, çok merkezli bir kentsel bölge haline dönüşmüştür\ dönüşmektedir. Bu merkezler yatay koordinasyonu, ağsal ilişkiler içinde, parçalanmış bir mekanda gerçekleştirmektedir. Kentsel bölge olarak tanımlanan alan içindeki sanayi ve servisler birbirleriyle işbirliği ve etkileşim içinde, yer aldıkları coğrafi alanın kültüründen etkilenerek ve bir bölümü yazılı olmayan yerel bilgiyi kullanarak hızlı bir gelişme göstermektedir. Diğer bir deyişle, kentsel bölge içinde oluşan yığılma ekonomileri, pozitif dışsallıklar yaratarak ekonomik faaliyetlerdeki gelişmeyi hızlandırmakta ve artık bu tür gelişmeler metropoliten alanın merkezindeki kent yerine, yeni oluşan kentsel bölge içinde meydana gelmektedir (Tekeli, 2013).

Kentler bir yandan küresel turizm sektörü yatırımları, diğer yandan da küresel üretim ve tüketim kültürüne uygun yeni merkezi iş alanları ve lüks konut yatırımları ile sermaye için çekici hale gelmektedir. Öte yandan üretim biçimindeki değişimin (seri

retimden esnek üretime geçiş) ‘farklılık’ kavramına yüceltilen bir değer atfetmesiyle birlikte, toplumsal katmanlardaki çeşitlenme ve bu alanların giderek birbirinden, hem üretimde yüklendikleri işlevler hem de tüketim kalıpları açısından ayrışmaya başlaması kent mekanının da buna bağlı olarak daha çok adacıklar halinde şekillenmesine yol açmaktadır (Sam, 2010).

Soja, (2000) zelleştirmenin kentsel dokulara yayılması ve sosyal devletin zayıflamasıyla kaybolan demokratik kamusal alanı anlatırken bir kale şehri tasvir ederek onu hapsolmuş takımadalarına (carceral archipelago) benzetir. Bu şehirde gittikçe keskinleşen bir dikotomi vardır; bu dikotomi varlıklı kesimin güçlendirilmiş evleri ile dışarıdaki asi, yoksul ve tehlikeli insanların yaşadığı terör mekanları arasında oluşur. Kapalı yerleşimler, merkezi iş alanları, şehir içi soylulaşmış alanlar gibi ayrıık mahalleler yeni bir takımada olan mekansal organizasyonun parçasıdırlar ve diğerlerini anaakımdan dışlamaktadırlar. Talocci bu takımadaların dışında kalan mekanların, kaynaklara erişimi olmayan, karar verme mekanizmalarına katılamayan ve ortak hikayelerde yer almayan kişilerle dolu olduğundan bahseder. Dışlanan mekanlar aynı zamanda birer artık mekan (left-over space) veya dışarda tutulan (taken outside) mekandırlar. Artık mekanlar plancılar ve gelişim baskıları tarafından unutulmuş, küresel süreç ve mekanlara karşı pasif, kurban edilen yada görünmez olan ‘diğer’ini anlatır. Bu alanlar basitçe kodlanmadıkları için anlaşılmayan yerler olarak kalmaya devam ederler. Bir kere görünür hale gelip anlaşılır olduklarında kolayca kaybolurlar; yine de genellikle başka bir yerde yeniden organize olurlar ve devlet, piyasa ve gösteriden (Debord, 1967) uzakta kalmaya devam ederler. Artık mekanlar da, dışarıda tutulan mekanlar da şehire bağlı fakat ondan ayrılan yerler olarak birer heterotopik mekandırlar. Direniş anaakım bilgi ve mekan üretimine alternatif bir şehircilik olarak ele alınır. Direniş gücün olduğu (Foucault’dan akt. Talocci) yerdedir; diğer kuvvetlere karşı oluşan bir reaksiyon. Bu reaksiyon tam olarak eşitsizlik ve farklılığın yüzünden ortaya çıkan kentsel mücadelelerden ortaya çıkar. G ise devlet, aile, din, üretim, piyasa gibi bir enstitüden ortaya çıkar ve bireyler arasında dolaşır. Hkmet, (Deleuze’dan akt. Talocci) devletten önce tüm formlarda etkinin gücünü oluşturarak bir homojenizasyon yaratır. Deleuze ve Guattari (2004) Foucault’nun yok mekan (non-place) metaforunu ileri götürerek direnişin hkmet gücü dışına nasıl çıktığından bahsederler; savaş makinasından ve onun kendini kodlamaksızın ve nomadik bir biçimde varetmesinden bahsederler.

1.1 Amaç

Bu çalışma Fener semtinde varolan kentsel dokuyu inceleyip kavramsallaştırarak Fener’de süregelen kentsel değişimin karmaşık süreçlerinin toplumsal ve coğrafi bağlamda okumasını yapmayı, kültürel, doğal, ekonomik ve politik ağlarını ortaya koymayı hedeflemektedir.

1.2 Yöntem

Çalışmanın yöntemi, niteliksel araştırmayı bir alan çalışması ile destekleyerek, ilgili ulusal ve uluslararası literatür incelemelerini mevcut hükümete ait planlama kararlarının analiziyle birleştirmekte, seçilen alanın mekansal organizasyonunun geliştirilen sosyo-mekansal haritalamalarla temsil edilmesini amaçlamaktadır.

Öncelikle tezle ilgili ulusal ve uluslararası kaynak taraması yapıldıktan sonra alanla ilgili olarak belediye ve dönüşüm müdürlüğünden alınan planlar incelenmiştir.

Mahalledeki günlük etkileşimleri gösterebilmek adına seçilen semt sakinleriyle (ev sahipleri, kiracılar, göçmenler ve iş yeri sahipleriyle) kendi toplumsal ve yapısal çevreleriyle ilişkili gündelik pratiklerini ve gelecek hayallerini anlamak için açık uçlu görüşmeler yapılmıştır.

Sonuç olarak Fener semtinde kentsel değişim süreçleri incelenmiş, kentsel dinamikleri ortaya konmaya çalışılarak, tartışmaya açılmıştır.

1.3 Kapsam

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm problemin tanımı, çalışmanın araştırma sorularını, hedefi ve tezin anahatlarını ortaya koyarken, ikinci bölümde kentsel yenileme, soylulaştırma ve çokkültürlülük üzerine yazılmış tartışmalar yer almaktadır. Üçüncü bölüm çalışmanın genel çerçevesini çizerken, Türkiye, İstanbul ve Fener ölçeklerindeki durumu ortaya koymaktadır. Ayrıca bu bölüm Fener’de yapılan alan çalışmasını içermekte, dördüncü ve son bölüm ise sonuç ve tartışma kısımlarından oluşmaktadır.

2. KENTSEL DEĞİŞİMDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Le febvre (1991) her toplumsal mekanın göstergeler, anlatılan ve yaşanan deneyimler gibi pek çok ögenin çıktısı olan bir süreç olduğundan bahseder. Buna göre toplumsal mekan her zaman spesifik bir karaktere sahiptir ve kendine has bir tarihi vardır. Buna göre mekan fiziksel olarak üretilen, kullanılan ve tüketilen bir obje olmakla birlikte toplumsalolayların içine geçtiği sosyal bir olgudur. Mekanın üretimi ve tüketimi toplumsal bir örgütlenme ve bu örgütlenmenin sosyoekonomik ve politik kriterleri çerçevesinde gerçekleşir. Mekan üretiminden kasıt kapitalist ekonominin gerektirdiği belirli toplumsal ilişkiler ve örgütlenmeler dahilinde, mekana ait toplumsal bilginin nasıl oluştuğu, bu örgütlenme tarzının mekanı nasıl etkilediği ve dönüştürdüğüdür (Yırtıcı, 2009).

Bu dönüşüm ve değişimleri oluşturan kentleşme süreçleri ülkemizde 19. yüzyıla kadar gitmektedir. Kent yönetiminin yetersiz kalışıyla belediyeler kurulmaya başlanmış, 30'larda çıkartılan belediye yasasıyla belediyelere önemli görevler yüklenmiştir. İkinci dünya savaşının sonuna kadar yavaşça seyreden kentleşme süreçleri 1950'lerden sonra hızla gelişmiştir. Bu süreç aşağıdaki şekilde incelenebilir:

- 1950-1963 döneminde ilk olgular iç göç ve gecekondulaşma ile başlamıştır. Kentleşmenin birinci dönemi olarak adlandırılabilen bu süreç planlı dönem başlarına kadar ele alınır. Kentleşmenin ana nedenleri arasında kırsal alanda mekanizasyon, toprak mülkiyetinde kutuplaşma, entansif tarıma geçiş, nüfus artışı ve yaşam biçimi gibi itici nedenler yer alır. Kentlerde ise işolanaklarının fazlalığı, gelirin yüksekliği, eğitim ve sağlık hizmetleri, eğlence merkezleri vb. özellikler çekici nedenler arasında yer alır. Bu dönemde imar yasasının ardından imar iskan bakanlığı kurulmuştur.
- 1963-1973 döneminde devlet planlama teşkilatının kurulmasıyla ilk ve ikinci beş yıllık planlar yürürlüğe girmiştir. İki planda da gecekondularının

çözümüne yönelik çalışmalar yapılmıştır. Çıkarılan kat mülkiyeti kanunuyla orta gelir gruplarının apartmanlaşma eğilimi artarak sürmüştür.

- 1973-1983 döneminde kentlerde yığılmalar yaşanmaya devam etmiş, nüfus daha çok organize sanayi bölgeleri etrafında toplanmaya başlamıştır. Kentleşme olgusunun az gelişmişlik sürecinde sermayenin oluşumu ve yeniden üretilmesiyle birlikte, emeğin yeniden üretilmesi süreçlerinde değerlendirilmesine ilişkin yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Üçüncü ve dördüncü beş yıllık kalkınma planları ortaya konmuş gecekondulaşma konusunda önleme ve engellemeye yönelik yaklaşımlar değişmemiştir.

Sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinde, gelişmiş Anglosakson ülkelerinde ve Japonya’da, 1970’lerden itibaren, ulus devleti ileri bir modeli olan refah devleti ve ekonomik üretim biçimi olan Fordizmin, kapitalizmin karlılık ve verimlilik ilkelerine çare olamayacak kadarsızlığı tartışma konusu olmuş ve bu dönemdeki kapitalizmin kendini yeniden üretebilmesi için yeni düzenlemeler yapılması şart olmuştu. Bu çerçevede, 1970’lerin sonlarından itibaren, ulusdevletin üretim biçimi olan Fordizmin, hiyerarşik ve merkeziyetçi kitlesel üretim modelinin yerine, Japon tipi üretim tarzı uygulamaya geçilmiş, katı bir iş bölümü yerine, esnek uzmanlaşma diye adlandırılan ve “bilgi”nin, kas gücünün yerini aldığı, Post-Fordist üretim modeli benimsenmeye başlanmıştır (Kumar, 2004, Uysal, U. E., 2006).

Sermayenin küresel ölçekte akışkanlığını sağlamak adına, sözü edilen altyapısal dönüşümler beraberinde devlet yapısında, toplumsal ilişkilerde, kültürde, vb. gibi pek çok alanda da köklü değişimlere neden olmuştur. Bu dönem için akademik metinlerde “sanayi sonrası toplum” “yeni kapitalizm”, “postmodern toplum” gibi yakıştırmalar yapılmaktadır. Tanımlarda bir uzlaşma olmasa da, dönemin en belirgin özelliği, Batı ülkelerinde (ya da merkezülkelerde) üretimin ve dolayısıyla istihdamın, sanayi sektöründen hizmet ve finans sektörüne kaymasıdır (Uysal, U. E., 2006).

Bu kayma mekansal olarak da bir yeniden yapılandırma sürecini getirmiş, kent merkezlerinin sanayiden arındırılmasıyla, banliyölerdeki kapalı yerleşimler artarak kent merkezleri köhneme sürecine girmiştir.

Kent merkezlerinin yeniden yapılanma sürecinde karşımıza bazı kavramlar çıkmaktadır. Bunlar kentsel yenileme, soylulaştırma ve çok kültürlülük gibi kavramlardır.

2.1 Kentsel Yenileme

Kentsel yenileme ve yeniden yapılandırma gelişmiş batı ülkelerinde İkinci Dünya Savaşı sonunda yaygın biçimde kullanılan dönüşüm araçları iken sonraki dönemlerde farklı bağlamsal gereksinimler ve değişimlere uygun kentsel canlandırma, iyileştirme, sağlıklaştırma ve koruma gibi araçlar öne çıkmıştır. Türkiye’de ise son dönemde yerel yönetim yaklaşımı ağırlıklı olarak kentsel yenileme stratejisini benimsemektedir (Ataöv, A. Osmay, S. 2007).

İkinci dünya savaşından sonra kentsel yenileme sayısında artış gözlemlenmektedir. 1950’lerin ortası ve 60’lara doğru etnik temizleme programları artmıştır, fakat 1960’ların ortasında eski yerleşimlerin tümünü tamamen yıkmak şüphe uyandırmaya başlamıştır. 1960’ların sonlarına doğru eski yerleşimlerin mümkün olduğunca korunarak iyileştirilmesine önem verilmeye başlanmış, 1970 ve 80’lerde artık kentsel yenileme programlarında eski yerleşimlerin tamamen yıkılması yerine iyileştirilerek korunması tercih edilir olmuş, etnik temizleme yöntemi rafa kaldırılmıştır.

Bu dönemde inşa edilen St. Louis Pruitt – Igoe konutları Amerika’da belki de şimdiye kadar inşa edilen en kötü binalardandır. Savaş sonrası planlamanın bir ürünü olan binalar 1956’da tamamlanmıştır. Sadece birkaç yıl sonra binalarda şiddet ve suç oranları artış gözlenmiş,projenin mimari yenilik olarak kabul edilen rekreasyonel galeriler ve asansör kısımları, sıkıntı ve tehlike veren zonlar haline gelmiştir. Boş kalan daireler gelir düzeyi düşük grupların bile bu daireleri tercih etmediğinin birer göstergesi olmuş, St. Louis konut yetkilileri Pruitt-Igoe da çıkan problemleri düzeltmek adına 5 milyon dolar harcadıktan sonra 1972’de büyük bir törenle binaların üçünü yıkmıştır. On yıl sonra bina kentsel yoksulluk, suç ve yabancılaştırmanın anıtı haline gelmiştir. Bununla beraber yine ABD’de Baltimore iç limanı tersane yenilemenin ilk örneklerindendir. 2009 yılında Urban Land Institute tarafından dünya çapında post endüstriyel dönem kıyı düzenlemelerine örnek gösterilmesine rağmen sonuç olarak bölgede soylulaştırma yaşanmıştır. Kıyı yavaş yavaş parklar ve plazalarla dönüşüme uğramış, siyasiler tarafından kentsel rönesansın simgesi haline gelmiştir. Christopher Klemek (2011) modernist planlamanın, kentsel yerleşimlerin üzerinden geçen otoban inşası veya etnik temizleme politikaları karşısında yükselen ayaklanmalar nedeniyle çökmek üzere olduğundan bahsetmektedir. 1960’lı yıllarda mahalle aktivistleri yeni solcu sosyal

bilimciler ve neokonservatif eleştiriler arasında yeni bir şehirsel anlayışın doğduğunu söylemektedir.

şekil 2.1 : Pruitt-igoe Evlerinin Yıkımı, Amerika, wikipedia

Şekil 2.2 : Baltimore Tersane Bölgesi, Amerika, wikipedia

Derek (2012) ise Amerika’da 1990lar ve 2000’lerde yoksullaşan siyah topluluklar için yapılan kamusal ve özel girişimlerin arttığına dikkat çekmektedir. Bu yeniden gelişim süreci yüzbinlerce afroamerikanın yerinden edilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu yüzden pek çok akademisyen bu durumun eski kentsel yenileme sürecine bir geri dönüş olduğunu iddia ederken, Derek yine de yeni bir döneme girildiğini dört ayrı ögeyle açıklamaktadır.

Birincisi, yeni dönem kentsel yenilemenin merkezi iş alanının genişlemesi olduğunu eskisinin ise koruma stratejisi olduğunu,

İkincisi, yeni dönem kentsel yenileme dinamiklerinin çok daha kompleks olduğunu ve küresel, federal ve yerel faktörleri içerdiğini söylerken eskisi için sadece federal güçlerin etkin olduğunu,

Üçüncü olarak, yeni dönem kentsel yenilemenin sonuçlarının sadece ırk söylemleriyle değil aynı zamanda sınıf ve ırk öğelerinin birbiriyle olan ilişkisinin de önemli olduğunu iddia etmektedir.

Son olarak da yeni dönem yenilemenin banliyölerdeki artan yoksullukla ilişkili olduğunu söylerken eskisini kent içi gettolarının kurumsallaşmasıyla açıklamaktadır.

Amerika’nın kentsel yenilemesi, yerel yönetimlerin merkezi iş alanlarıyla, çöken kent içi alanların banliyölerle yarıştığı kötü bir federal programdır. Buna zıt olarak Çin’de ise desantralize devlet gücü kullanan yerel elitler yükselen gayrimenkul piyasasında hızlı bir büyüme peşinde olmuşlardır (Zhang Y., Fang, K., 2004).

Küreselleşmenin izinde Şangay ve Pekin kentsel çöküntü alanlarıyla uğraşmak ve yeni bir ekonomiye kavuşmak için kültürü önemli bir unsur olarak görmektedir. Bununla birlikte, farklı yöresel kültürlerinin sayesinde bu iki kent farklı roller üstlenmektedir. Pekin kendi kültürünü korumakta daha ortodoks davranırken Şangay küresel sanat tüketimine odaklanmaktadır.

Şekil 2.3 : Pekin’de yeni apartmanlar (Nilgün Ergun arşivi)

Şekil 2.4 : Pudong apartmanları, Şangay, Çin, Url-3

Almanya’da ise doğu ve batı Berlin’in birleşmesinden önce farklı konut durumları bulunmaktaydı. Levin’e göre sosyalist ideoloji herkes için eşit yaşam koşullarını sağlayacağını söylerken banliyöleşme kesintiye uğradı. Sosyalizm zamanında bile çok yüksek düzeyde – öyle ki kiracılar evin içi ve dışının bakımına para ayırmıyorlardı- kiralari olsa da özel mülkiyet vardır. Bu durum varolan konut stoğunun çöküntüye uğramasının temel sebebidir. Bu sırada batı Berlin’de ise devlet yardımlarıyla varolan konut stoğunun bakımı yapılmaktaydı. Avrupa’nın ünlü meydanlarından olan ve Almanya’nın başkenti Berlin’de bulunan Postdam Meydanı, savaş döneminde yerle bir olmuş, savaş sonunda da doğu ve batı Almanya’nın sınırında kalarak ikiye bölünmüştür. Postdam Meydanı, İkinci Dünya Savaşı dönemi öncesi önemi hatırlanarak ve meydanın kaybettiği değeri geri kazanabilmesi için kentsel dönüşüm çalışmalarına konu olmuştur. Postdam Meydanı Projesi, Berlin senatosunun da etkisiyle, savaş öncesi meydan dokusuna uygun, çok disiplinli, büyük ölçekli bir kentsel dönüşüm uygulamasıdır. Duvarın yıkılmasıyla birlikte Berlin’in tam ortasında kalan uçsuz bucaksız, dümdüz ve ürkütücü Postdam meydanı,

dönüşüm projesinde özel sektörün de yer alması amacıyla, Daimler Benz Sony gibi büyük şirketlere satılmıştır. Postdam meydanı için kentsel tasarım yarışması açılmış ve çok amaçlı kullanıma sahip, gece gündüz yaşayan, alışveriş birimleri, kültürel yapılar, küçük işyerleri, konut alanları ve büro alanlarından oluşacak bir metropol merkezi yaratılması beklenmiştir.

Şekil 2.5 : Berlin Postdam Meydanı (Nilgün Ergun arşivi)

Projede örgütlenme modeli olarak özel sektör yönetimli liderlik modeli seçilmiştir. Proje modeli çerçevesinde özel sektöre devredilen kentsel arsalar, açılan kentsel tasarım yarışmasının konseptine uygun olarak canlandırılmış, bu arada kamu; yönlendirme ve denetleme işlevi ile, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri ise halkın temsilcisi olarak projede aktif rol üstlenmiştir. Kamusal alan olan proje alanı, özel sektör yönetimli liderlik şeklindeki örgütlenme modeli ile, özel sektöre devredilmiştir. Proje alanında yer seçen dünyaca ünlü şirketler projenin finansmanını oluşturmuştur. Postdam meydanı kentsel dönüşüm projesi bütününde 3500 kişilik sinema salonu, mağaza, restoran, kafe, tiyatro ve otel gibi ekonomik aktiviteyi sağlayıcı işlevler bulunmaktadır. Bununla birlikte üst ve orta sınıfa hitap edecek konut alanları vb. çok fonksiyonlu kentsel alan yaratımı da sağlamaktadır.

İngiltere’de savaş sonrası Thatcher dönemi etkin planlama mantığı; çalışan sınıfın tarih ve coğrafyasını ortadan kaldırıp herkesi orta sınıf yapma eğilimindeydi. Londra kentsel değişim süreci ise dört farklı şekilde incelenebilir:

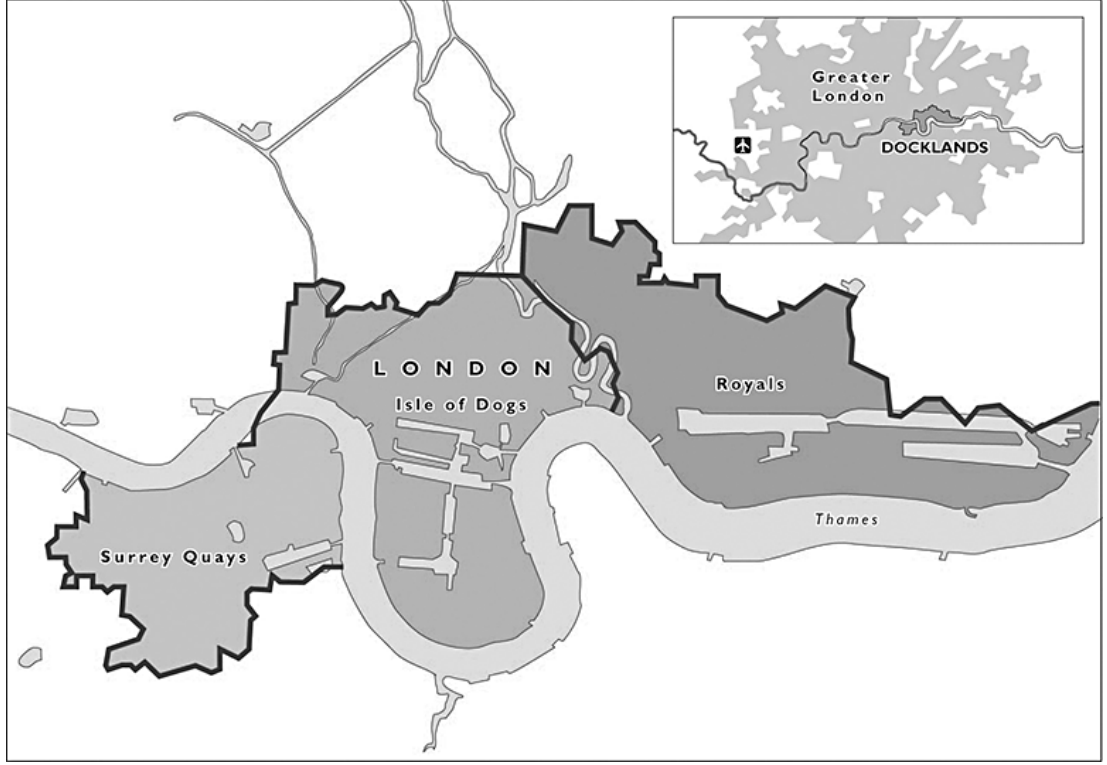
- Birincisi orta sınıf aşırı büyüdüğünden hem soylulaştırmaya hem banliyöleşmeye nüfus sağlayabiliyordu.

- İkincisi merkezdeki işçi sınıfı gittikçe banliyölere kaymaktaydı.
- Üçüncüsü kent içeriden ve dışarıdan sürekli göç alıyordu.
- Dördüncüsü ise sanayisizleşme, merkezi finansal bölgelerin ve kent çevresindeki bilim parklarının büyümesine yol açıyordu.

Doklar bölgesi ise kentin iç bölgelerindeki soylulaştırma ve banliyöleşmenin izlerini taşıyan bir sisteme sahip olduğu söylenebilir. Doklar bölgesinde dönüşüm 80’lerde başlamış ve bugün büyük bir kısmı bitmiş bulunmaktadır. Thatcher dönemi başlayan dönüşüm kentsel dönüşümün sosyal dışlanma gibi sonuçlarına bir örnek teşkil etmektedir. 1980 öncesi toprakları çok ucuz olan alanda devlet mülk eksenli dönüşüm için teşvikler yapmaktadır. İlk zamanlarda yeni şehirciliğin bir örneği olarak düşünülen dönüşüm süreci sonuç olarak yatırımcı eksenli soylulaştırmanın bir örneği haline gelmiştir. Sonuç olarak doklar bölgesinde insanların hafta içi çalışıp sadece uyumak için gittikleri banliyö tipi yaşam biçimi gelişerek gönüllülük üzerine kurulu bir hapis hayatı yaşanmaktadır.

Şekil 2.6 : Londra Dokları Fisherman’s Wharf’tan görüntü (Nilgün Ergun arşivi)

Şekil 2.7 : Londra Dok Alanları, İngiltere, Url-4

Londra 18. ve 19. yüzyıllar boyunca üst ve altyapı projeleriyle çehresini değiştirmiştir. Demiryolları inşası binlerce insanın yerinden edilmesine yol açarken aynı zamanda East Ham ve Walthamstow gibi çalışan sınıflardan oluşan demiryolu banliyölerinin oluşmasına yol açmıştır.

Londra’da Elephant and Castle bölgesi merkezi yenilemeye önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu bölge Londra merkezde bir kavşak ve etrafındaki kullanımları içermektedir. Alan savaş sonrası yenileme örneklerinin temsillerindendir. Son yıllarda bölgedeki karma kullanımlı yapıların çirkinliğinden her fırsatta bahsedilmektedir (Lees, Raco, 2009). 2000 yılında, doğrudan seçilmiş bir belediye başkanı ile ayrı bir seçimle gelen Londra Meclisi’nden oluşan Londra Büyükşehir Belediyesi (GLA) olarak, metropolitan ölçekte yerel yönetimi yeniden gündeme getiren yasa yürürlüğe girmiştir. Belediye başkanı ve meclisin yetki ve fonksiyonları 1999 Londra Büyükşehir Belediye Yasası kapsamında tanımlanmaktadır. Londra Ulaşımı, Londra Kalkınma Birimi, Metropolitan Polis Kurumu ve Londra İtfaiye ve Acil Durum Planlama Birimi de söz konusu yasa kapsamında kurulmuştur.

Şekil 2.8 : Elephant and Castle Bölgesi, Url-5

Bu yeni kurum ve kuruluşlar yasada fonksiyonel kurumlar olarak belirtilmektedirler. Aynı zamanda, GLA'nın planlama, çevresel ve kültürel sorumlulukları da bu yasa tarafından tanımlanmıştır (Kocabaş, 2006). Londra Planı'nda fırsat alanları, yenileştirme alanları ve yoğunlaştırma alanları olarak üç kategoride yenileme alanları bulunmaktadır. Elephant and Castle bölgesi de fırsat alanları içerisinde değerlendirilmektedir. 2016'ya kadar planlanan 23 hektar alanda, 4200 adet yeni konut ve istihdam sayısı belirlenmiştir.

2.2 Soylulaştırma

Eski burjuvazi kent merkezi alanlarını terkederken yeni burjuvazi kentin ve kent merkezinin olnaklarını yeniden keşfetme eğilimindedir (Bailey., N., Robertson, D., 1997, Uysal, U., E., 2006). Bu süreç soylulaştırma tartışmalarını gündeme getirmektedir. Soylulaştırma bir kavram olarak ilk kez 1964 yılında, sosyolog Ruth Glass tarafından, Londra'nın işçi mahallelerindeki konutları orta ve üst sınıfın satın alması, bunların yerine şık ve lüks konutlar yapmaları ve bu bölgelerin sosyal karakterini değiştirmeleri ile ilgili olarak kullanılmıştır (Ergun, N., 2006). Soylulaştırma ile ilgili pek çok farklı perspektif bulunmaktadır çünkü farklı kentsel bağlamlardan oluşturulan gözlemlere dayanmaktadırlar. Bununla birlikte, soylulaştırma araştırmaları içinde çok önemli iki ana tema bulunmaktadır. Bunlar üretim ve tüketim temalarıdır ki; kentsel araştırmalarda da sıkça kullanılmaktadırlar.

Çizelge 2.1 : Erken dönem soylulaştırma üretim tüketim göstergesi (Slater, T. 2002)

	Ana konular	Teorik etkilenmeler	İlkesel bilgi, kaynak ve metodoloji
Üretim	Soylulaştırma oluşabilecek alan; sermayenin mekânsal akışı ve ‘rent-gap’ ; kamusal ve özel finansın rolü; düzensiz gelişim	Yapısal marksizm; radikal sosyal teori; Sınıf ilişkileri coğrafyası ve sınıf mücadeleleri	Niceliksel analizler; Soylulaştırma sınırını haritalama
Tüketim	‘Gentrifier’ların karakteristiği; yeni orta sınıf ideolojisi; tüketici isteği ve tüketim pratikleri; kültürel politika; ırk, cinsiyet ve seksüelite rolleri; eğitim; yerleşim değişimi ve hane halkı kompozisyonu	Liberal hümanizm; post-endüstriyel şehircilik; ekonomik yapı üzerinde insan ögesi önemi; insan coğrafyaları kültürel dönemeci	Görüşme bilgilerini ve etnografik teknikleri kullanan niteliksel analiz; hane halkı sayılarıyla ilgili bazı niceliksel çalışmalar

Çizelge 2.2 : İleri soylulaştırma analizi için temalar (Slater, T. 2002).

Tema	Ortak konular	Araştırma başlıkları
Rövanşist Şehir	Tüketim ve üretimin bütünleyiciliği, ırk-cinsiyet ve seksüeliteyi gözönünde bulunduran sınıf farklılıkları,	Kamu politikası, sosyal adalet, soylulaştırma söylemi, Karşılaştırmalı araştırma üzerinden soylulaştırma coğrafyası
Özgürlükçü Şehir	Yerel-küresel etkileşimi, soylulaştırmanın ‘nasılı’(neden’i değil)	Soylulaştırma araştırma metodolojileri analizi

Neil Smith soylulaştırmayı, orta sınıfın şehir merkezini istilasını olarak görürken Caulfield (Caulfield 1988, Slater 2003) onu savaş sonrası modernist planlamaya bir cevap olarak görüyordu. Caulfield’a göre bu süreç farklı insanları kent merkezinde biraraya getiriyor, orta sınıfı özgürleştiriyor ve toplumsal tolerans ve etkileşim için fırsatlar yaratıyordu. Bu iki tema soylulaştırma kuramlarını ikiye ayırıyordu; sermaye nedeniyle soylulaştırma ve kolektif toplumsal hareket nedeniyle soylulaştırma

(Butler, T. 2007). Soylulaştırma sürecinin toplumsal boyutunun analiz edildiği talep yönlü yaklaşımda, soylulaştırma kavramı kent merkezinde yer seçenlerin kültürel tercihleri ve demografik özellikleri ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Soylulaştırma sürecinin ekonomik boyutunun analiz edildiği arz yönlü yaklaşımda ise soylulaştırmanın oluşumundaki dinamikler yeniden yatırımın konusu olan arsa ve mülk değerlerinin belirlenmesi üzerinden ve rant farkı kuramı yardımı ile açıklanmaya çalışılmaktadır (Sam, N. 2010).

Davidson ve Lees (2005) e göre güncel soylulaştırma karakteristikleri en geniş anlamıyla şöyledir: (1) sermayenin yeniden yatırımı (2) gelen yüksek gelirli kesim ile sosyal bir değişim yaşanması (3) peyzaj değişimi (4) direkt ya da dolaylı olarak düşük gelirli kesimin yerinden edilmesi.

Soylulaştırma pek çok anlamda çok büyük mekânsal yeniden yapılanmayı gerektirir. İlk olarak, kent merkezinin fiziksel alanının genişlemesi, dahası kent merkezinin kültürel gücünün merkeziyetinin dışında bir difüzyon gerçekleşmesini sağlar. Sonuç olarak, soylulaştırma, kent merkezinin uluslar arası piyasa kültürüyle harmanlanmış bir sosyal değişim geçirmesini temsil eder (Zukin, S. 1991).

Bu değişimin yatırımla olan ilişkisi çok önemlidir. Bu kısım, soylulaştırmayı hızlandırır. Şık ve elit restoran ve mağazalar eski mekânların yerini alır. Ev sahipleri genç profesyonelleri etkileyebildiklerini farkettilerinde kiralari arttırirlar. Değerli kent gayrimenkulu alanı olan bu yer birden çalışan sınıf sakinlerinden arındırılır.

Bazı mahalleler genç profesyonelleri ve işadamlarını etkilemeyi sürdürmeye devam eder. Kiralık mülk sahipleri binalarını iyileştirme isteği içindedirler çünkü kiranın yükselişle bir problemleri yoktur. Kentsel alan büyüdükçe, arazi çöküntü binalarla doldukça düşük gelirli bu alanlara yerleşebilirler. Bir yandan da kent merkezine yakın işler, kolay ulaşım erişimi ve ilginç eski mimari örnekler alanı yüksek gelirli için bir çekim noktası haline getirir. Dolayısıyla, çöküntü alanın kirasıyla alanın tamamen yeniden yapılandırıldığındaki üretilen kira fiyatları arasında bir fark oluşur. Bu fark değeri yeterince büyüdüğünde arazi soylulaştırma için uygun hale gelir. Süreç başladığında spekülâtörler buralardan mülk almaya başlarlar (Wetzel, T. 2002).

Eleştirel yaklaşıma göre, mekânsal düzeydeki eşitsizliklerin temel yaratıcı mekanizması, kapitalizmin eşitsiz gelişme dinamikleridir. Harvey (1997) bir yandan emek süreci içerisinde yaratılan artı değere kapitalist güçler tarafından el

konulmasının kent mekanındaki eşitsizliklerin temelinde yattığını ifade ederken; diğer yandan kentsel taşınmazlar etrafında oluşan spekülasyon aktivite ve bu eşitsizliği katmerli hale getirdiğini belirtmektedir.

Soylulaştırmaya sınıfsal farklılıklardan bakarak çalışmak önemli olsa da onu orada yaşayanlarla sonradan gelen farklı insanların akışları olarak algılamak daha kolay ve anlamlı olacaktır. Sınıf terimi gibi farklılık da basitleştirilmeden çalışmalarda kullanılabilir. Bu açıdan bakınca soylulaştırmayı bir yerin eski halinden daha farklı hale gelmesi süreci olarak tanımlayabiliriz (Slater, T. 2002).

Soylulaştırmanın bir başka ayağı olan ticari bölgeler yeni gelişim için sıcak nokta oluştururlar. Restoran zincirleri kendileriyle birlikte yerel peyzajı dönüştüren iki karakteristiği de getirirler. Bunlar;

- Homojenizasyon
- Yükselen kiralar

olarak tanımlanabilir.

Restoran zincirlerinden bağımsız olarak ticari alanlar kendiliğinden gelişirler. Yeni yerler açılır, eskileri kapanır. Bu bazen soylulaştırmayı gösteren bir işarettir. Kapanma, yükselen değerleri gösterebileceği gibi emekli olan bir sahibi de gösteriyor olabilir. Ana caddenin görevi bu gibi değişimler olsa da eski olanın yenisiyle uyumunu sağlamaktır.

Hackworth ve Smith(2001) amerikan soylulaştırma tarihinin gelişimini incelemişlerdir.

Çizelge 2.3 : Soylulaştırmanın şematik tarihi (Hackworth ve Smith, syf. 467,2000).

1968-1973	İlk dalga	Düzensiz Soylulaştırma: 1973 e özel olarak süreç kuzeydoğu amerika ve batı avrupa'daki küçük mahallelerde başlar.
1973-1977	Geçiş dönemi	'Gentrifier'lar mülk edinir: new york ve diğer şehirlerde spekülasyonlar değersizleşmiş mahallelerden büyük alanlar alır.

1978-1988	İkinci dalga	Soylulaştırmanın demirleme süreci: süreç şimdiye kadarki merkezi bölgelerde implant haline gelir. 1973 öncesi sürecin aksine 80'ler boyunca süreç küresel olmayan küçük şehirlerde başlar. New york'ta sanat topluluğunun bulunması konut alanı soylulaştırmasının bir göstergesi durumundadır. Bunlara örnek Soho, Tribeca ve Doğu bölgesi verilebilir. Bu dönem boyunca düşük gelirli yerinden edilmesiyle bağlantılı olarak yoğun politik mücadeleler oluşur.
1988-1993	Geçiş dönemi	Soylulaştırma yavaşlar: Durgunluk süreci sermayenin akışını engeller, yeniden soylulaştırmanın başlaması muhtemeldir.
1993-1999	Üçüncü dalga	Soylulaştırma geri döner: Pek çok mahallede yeniden soylulaştırma süreci yaşanırken kent merkezinden uzaktakiler süreci ilk defa yaşarlar. Durgunluk sonrası dönem daha büyük sermayeye bağlı görünmektedir, bu kez devletin de desteğiyle yatırımcılar tüm alanı yeniden çalışır.

Soylulaştırma İstanbul'da farklı bölgelerde farklı üç ayrı dalga halinde meydana gelmiştir. İlk dalga Kuzguncuk, Arnavutköy ve Ortaköy'de oluşmuştur. 1980'ler süresince bu üç mahallede soylulaştırma konut rehabilitasyonu ile başlamıştır. İlk dalga devam ederken ikinci dalga 1980 sonlarına doğru Beyoğlu'nda meydana gelmiş, Galata ve Cihangir'de konut alanı soylulaştırması daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar farklı derecede de olsa, 90'ların sonuna doğru soylulaştırma kentteki en fakir bölgelerden biri olan Fener Balat bölgesine de yayılmıştır. Kentsel dönüşümün bir boyutunu oluşturan 1970'lerden itibaren yaşanan soylulaştırma süreci kentsel mekanı pazarlanılabilir bir nesne, değişim değeri üzerinden kurgulanan bir meta haline getirmiştir. Sermaye birikiminin yoğunlaşması ve üretim ve tüketim ilişkilerinin değişmesiyle tanımlanan bu süreç yeni mekansal ayrışmaların ortaya çıkmasına ve ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerin keskinleşmesine yol açmıştır.

3. İSTANBUL'DA KENTSEL YENİLEME VE SOYLULAŞTIRMA

Türkiye’de kentleşmenin tarihsel altyapısı beş bölümde incelenebilir. 16. yüzyıldan başlayan bu süreç 17. ve 18. yüzyıllarda merkezi hükümetin zayıfladığı dönem olarak ele alınabilir. Üçüncü dönemde sistemin batı emperyalizmine açılmasıyla yarı sömürge haline geldiği dönem, daha sonraki dönem ise ulusal kurtuluş savaşı sonrasında ikinci dünya savaşına kadar süren, iç pazar bütünleşmesinin sağlandığı dönemdir. Sonrası ise ikinci dünya savaşının sonrasında hızlı kentleşme dönemi olarak adlandırılabilir.

İkinci dünya savaşının sona ermesiyle, Marshall Yardımlarıyla ülkeye çok sayıda traktör ve karayolu yapım aracı girmesi köylerdeki işsizliğin artmasına neden olmuş kentlere akını kendiliğinden getirmiştir. Bu dönem nüfus artış hızının da en yüksek olduğu dönemdir. Sanayileşmenin yavaş kentleşmenin hızlı oluşu konut ve yerleşme sorununu ortaya çıkarmıştır. 1960’lı yıllara kadar gecekondulu çoğunluklu yoksul ailelerin masum barınma gereksinimlerini kendi güç ve olanaklarıyla karşılamaya çalıştıkları yapılar olarak nitelendirilebilir. 1960-1970 yılları arasında dikkat çekici olgu, kiraya verilen gecekonduların artış göstermeye başlamasıdır. 1970’li yıllarda ve özellikle 1980’lerden sonra gecekondulu yapım süreci tamamen ticarileşmiş, yoksul kitle için arsa sağlayıp yapı gereçlerini bulan ve gecekondulu yapılar satışı çıkaran gecekondulu firmaları türemiştir. Bu gelişmeler kaçak ve çarpık yapılaşmayı tetiklemiş başta İstanbul olmak üzere çok katlı gecekondulu mahalleleri doğmuştur. 1948 yılında 25 bin olan gecekondulu sayısı 1983 yılında 1,5 milyona ulaşmıştır (Bayraktar. E., 2011).

Türkiye’deki büyük kentler üzerindeki küreselleşme baskısı, gecekondulu alanlarının legalizasyonunu, çok katlı anonim apartmanların sayısındaki artışı, kapalı yerleşimlerin ortaya çıkışını, toplu konut için yeni yönetsel ve tasarım politikalarının uygulanmasını gerektirmiştir.

İstanbul birçok tarihi binaya ve mahalleye ev sahipliği yapan yıkıcı modernizasyon süreçlerini ve yirminci yüzyılın kentsel müdahalelerini atlatan yüzlerce yıllık bir şehirdir. Geçtiğimiz yüzyılda çok büyük değişimler geçiren kentin nüfusu on katına çıkmıştır. .Bugün nüfusu 13-16 milyon arasındadır. Dünya üzerindeki ve OECD ülkeleri arasındaki en büyük metropolitan şehirlerden biridir.İki kıtayı birleştiren benzersiz bir coğrafyası ve tarihsel, kültürel ve mimari anlamda bir çeşitlilik ve zenginliğe sahiptir. Şehir ekonomik büyüme, üretim, marka ve turizm vb. gibi pek çok alanda başarıya sahiptir ancak Asya, Çin ve Doğu Avrupa'daki bazı şehirler İstanbul'u ekonomik yöden tehdit etmektedir. İstanbul yıllardan beri diğer şehirlerden ve hatta ülkelerden göç almakta, bu göç şehri kirlilik, trafik vb. konularda sıkıntıya sokmaktadır. Metropolitan alanların kendi sınırlarının ötesinde büyük etkileri vardır. İstanbul Karadeniz'i Marmara'ya bağlarken, aynı zamanda Asya'yı Avrupa'ya bağlamaktadır. Zaman içerisinde şehir büyümüştür, birbirine komşu bölgelere sıçrayarak farklı bölgelerde iş sahaları kurulmuştur. Banliyöleşme ve kentsel büyüme özellikle güney kıyılarında görülmektedir. Şehir monosentrik bir kentten polisentrik bir mega kente dönüşmüştür. (OECD, 2008) İstanbul'un dünyayla sıkı ilişkiler içinde bir akım mekanına sahip olmasının sonuçlarının iki bakımdan yanlış yorumlanmaması gerekir. Bunlardan biri bu akım mekanının kentnin tüm alanlarını kapsadığıdır.İster gelişmiş ülkelerde olsun ister İstanbul gibi gelişmekte olan bir ülkenin kentinde olsun kentte yaşayanların büyük çoğunluğu kendilerini bir akımlar mekanı içinde görmezler, yaşadıkları mekanın bir yer olarak algısına ve bilişine sahip olurlar.Bir yer olmak denildiğinde belli bir işlevi, biçimi, sembolleri olan, ona anlamlar yüklenen, kendine dönük bir alandan söz edilmektedir. Bu, akımlar mekanının karşıtıdır. Diğer bir yanlış yorumlama akımlar mekanını geliştiren bir kentin küreselleşeceğini, kimliğini ve yerelliğini tamamen yitireceğidir. Oysa bu doğru değildir, modernitenin ulus devletler dünyası ve Fordist üretim biçimlerinin iki yüz yıldır yerellikleri yokedic, homojenleştirici güçlü mekanizmalarına karşın, yerellikler yok olmamış, yerelliklerini ve kimliklerini yeni koşullarda da üretme olanağı bulmuşlardır. Esnek üretim biçimleri ve postmodernitenin demokrasiyi farklılıkları korunması ve çeşitliliklerin artırılması olarak yorumlayan anlayışı içinde yerelliklerin kendilerini yeniden üretme olanakları daha da genişleyecektir.Bu nedenle küreselleşme ile yerelleşme süreçlerinin eş zamanlı süreçler olduğunu söylemek doğru olacaktır (Tekeli, 2013).

1980 ve 90'lar boyunca kent merkezine erişimin kolaylaşması ve ev yapmak için uygun arazinin bulunmasının burayı düşük gelir kümelerinin barınabileceği yer haline getirmesi, değişimin hızını durmadan arttırmıştır. Ancak bir süre sonra bina yapacak arsa bulunamaz olmuş, fiyatlar da önemli ölçüde yükselmiştir. İnsanlar artık, arazinin arkadaş ya da akrabalara indirimli fiyattan verilemeyecek kadar değerli bir şey olduğunun farkına varmış; eski kuşak emekli olmaya ya da ölmeye başlarken kırsal bağlar kaçınılmaz bir şekilde zayıflamış ve 1980'ler boyunca ticari kaygılarla arazi vurgunu ön plana çıkmıştır. Bunun sonucunda semte ilk yerleşenler, arsalarını bir kaç gecekonduya satın alıp yerlerine apartman diken müteahhitlere vermeye başlamışlardır. Belediyelerin mevzi imar planları düzensiz yerleşimlerden düzenli cadde bloklarına geçişe bir dayanak sağlamış, müteahhitler yasa dışı olan yeni binalarının zaman içinde yasallık kazanacağından emin hale gelmişlerdir. Tek katlı evini boşaltma ya da hakkından vazgeçme yoluyla yeni bloklarda birkaç apartman dairesi alma pazarlığı yapabildiklerinden dolayı ilk yerleşimcilerin çoğu için süreç oldukça kazançlı olmuştur (Payne, G. K., 2007).

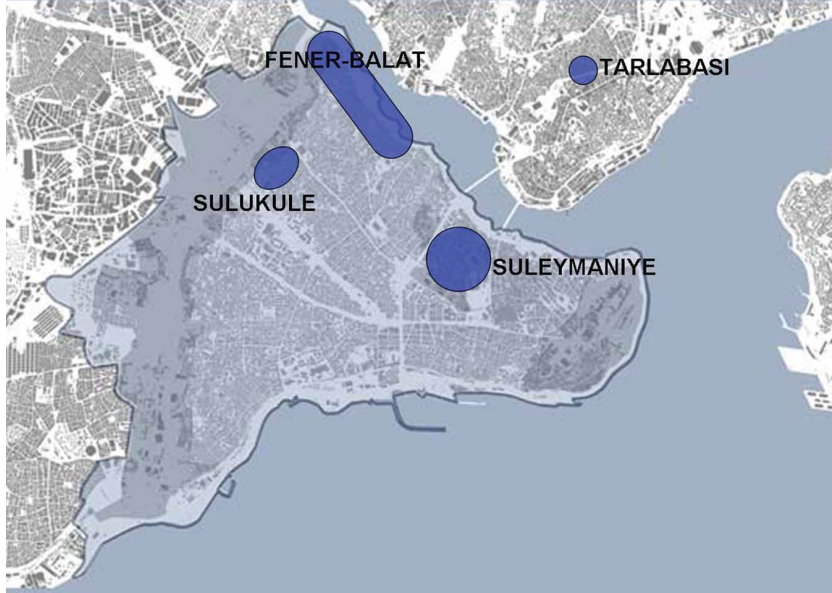
Türkiye'de 5104 nolu "Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi" kanunu ile ilk dönüşüm projesi başlatılmıştır. Bu özel alan yasası Ankara içerisinde farklı bölgelerde bile kullanılamamıştır. 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" yalnızca sit alanı olarak tescil ve ilan edilmiş alanlarda kalan yıpranan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunmasını esas alması, 5393 sayılı belediye kanununun 73. Maddesi ile de belediyelere kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilan etme ve bu alan içerisinde dönüşüm projeleri uygulama yetkileri verilmiş olmakla birlikte, madde hükmünün yalnızca belediye alanları ile sınırlı olması, uygulamanın bir an önce gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik olarak ve kanunla düzenlemesi gereken hükümlere yer verilmemiş olması imar kanunu içindeki problemlere işaret etmektedir (Ülger, N.E., 2010).

2003 ve 2010 yılları arasında TOKİ gecekonduların yenileme projesi olarak 500 000 ünite konut yapmış, sadece İstanbul, Ankara ve İzmir'de değil Bursa, Elazığ, Erzurum, Erzincan, Gaziantep, Samsun, Şanlıurfa, Trabzon'da da bir çok proje uygulanmıştır. Bu pratikler standardize düzenlemeler ve benzer konut projeleriyle yapısal çevreyi homojenize etmiştir. TOKİ'nin diğer bir önemli aktivitesi de HABİTAT'ın bir parçası olan kentsel dönüşüm girişimi olarak tasarlanan gecekonduların yenileme projesidir.

temizleme programıdır. Bu başlık altında pek çok gecekondü alanı yıkılıp yaşayanlar kendi evlerinin çok uzağında bulunan çok daha küçük üniteler olan evlere yerleştirilmişlerdir (Bozdoğan, S. Akcan, E. 2012).

Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanununun onayından sonra birçok farklı şehirde önemli sayıda dönüşüm projesi başlatılmıştır. Kazanılan kamulaştırma yetkileriyle devlet arkeolojik alanlarda da proje üretme hakkına sahip olmuştur. Bu kanundan hemen sonra İstanbul'da Tarlabası, Sulukule, Süleymaniye, Yenikapı ve Fener-Balat bölgeleri kentsel yenileme alanı ilan edilmiştir (İslam. T. Enlil. Z. 2010).

Fatih ve Beyoğlu belediyelerinin Osmanlı döneminde Yunan, Yahudi ve Ermeni bölgeleri olan Tarlabası ve Fener-Balat'ta kentsel yenileme projeleri başlatmasından sonra bu alanlarda kimileri tema park stilinde, kimisi modernist, kimisi hayali Osmanlı mahalleleri şeklinde pek çok proje üretilmiştir. İstanbul'un dönüşümünde yer alan bu projeler Tekeli'ye göre (2009) pseudo dönüşüm projeleridir. Bu projeler genellikle kent yöneticilerinin ideolojik ya da ahlak konusundaki takıntılarını karşılamak için üretilmektedirler.

Şekil 3.1 : Tarihi kent merkezinde dönüşüm alanları, Url-6

Şekil 3.2 : Tarlabası’nda Kentsel Dönüşüm (Nilgün Ergun arşivi)

3.1 Haliç ve Fatih’te Kentsel Değişim

Tarih boyunca Haliç İstanbul’da kıyı çizgisiyle önemli bir yere sahip olmuştur. Geç Osmanlı dönemi ve erken cumhuriyet dönemlerinde yoğun endüstriye sahip olan alan çok kirlenmiştir. Fabrikalar, dökümevleri, mezbaha ve tersaneler bu alanda bulunmaktaydı.

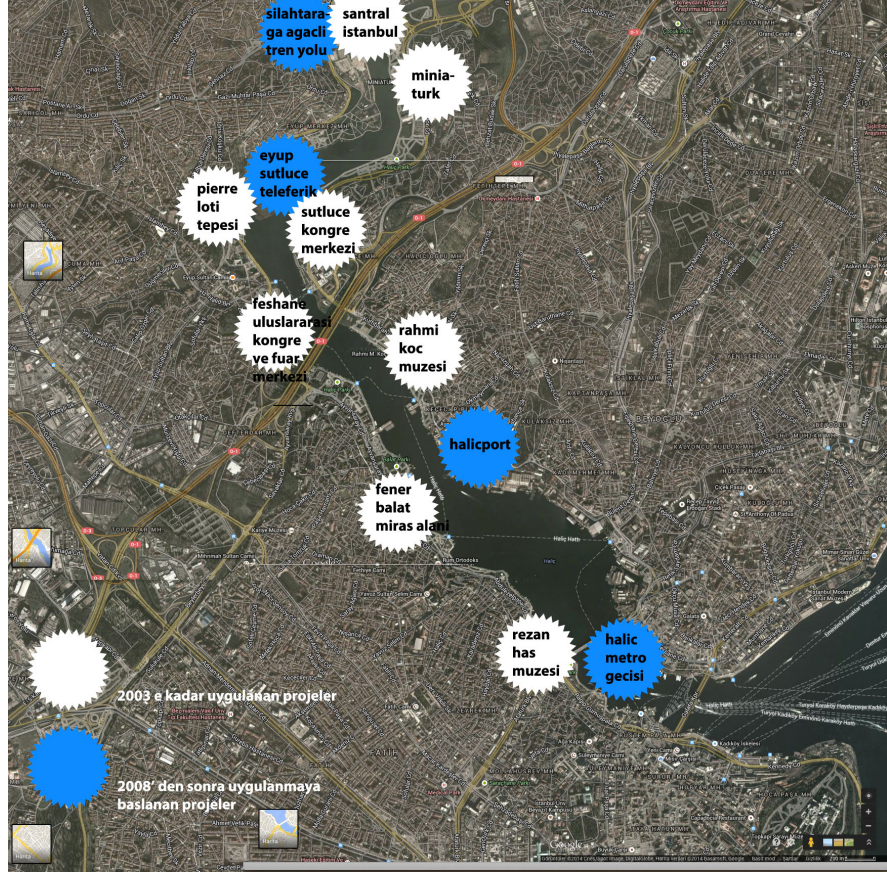

Şekil 3.3 :Haliç tersaneleri (Nilgün Ergun arşivi)

1980'lerden bu yana gündemde olan "İstanbul Haliç Kentsel Yenileme Projesi" pek çok farklı müdahaleyi barındıran bir yenileme ve rehabilitasyon projesidir. Bedrettin Dalan döneminde Türkiye'nin neoliberal ekonomiye geçiş sürecine paralel olarak Haliç'ten çok geniş kapsamlı endüstriyel altyapı boşaltılmıştır. Bazı fabrikalar daha uzak iç bölgelere taşınırken bazıları kapanmış; çok sayıda ambar, atölye, ve daha küçük binalar yıkılıp yerine park ve oyun alanları yapılmıştır.

2003 yılında alanda yer alan bazı projeler şunlardır; Feshane Uluslar arası Kongre ve Kültür Merkezi, Pierre Loti Tepesi, Rezan Has Müzesi, Fener-Balat Miras Alanı, Miniatürk, Söğütözü Kültür Merkezi, Rahmi Koç Endüstri Müzesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Santral İstanbul Kampüsü, Enerji Müzesi, Çağdaş Sanat Müzesi.

Bu projelerin yanında Silahtarağa Ağacli Tren Yolu Projesi, Eyüp Pierre Loti Teleferik Projesi, Saltanat Kayıkları Projesi, Haliç Marina'sı Projesi, Tersaneler Bölgesi gibi restorasyon projeleri de bulunmaktadır. 2008'den sonraki projeler incelendiğinde bu projelerin daha çok Haliç Metro Geçiş Köprü'sü, Eyüp Söğütözü arası teleferik projesi, Haliçport, Galataport gibi büyük altyapı projeleri olduğu göze çarpmaktadır. Fatih Belediyesi'nin websitesinde yer alan bilgiler ışığında Fatih'de yer alan yenileme alanları şunlardır: Ayvansaray Yenileme Alanı, Kapalıçarşı Yenileme Alanı, Hüsam-bey Kırkçeşme ve Şeyh Resmi Mahalleleri Yenileme Alanı, Nişanca Sultanahmet 1. Etap Yenileme Alanı, Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri Yenileme Alanı, Süleymaniye Bölgesi Yenileme Alanı, Yedikule Yenikapı Sahil Şeridi III. Etap Yenileme Alanı, Bulgur Palas Bölgesi ve Davutpaşa Mahallesi Yenileme Alanı, Fener Balat Semtleri Yenileme Alanı, Küçük Mustafa Paşa ve Haraçci Kara Mehmet Mahalleleri Yenileme Alanları, Beyazıt'a Ereğli Mahallesi Yenileme Alanı, Yedikule-Yenikapı Sahil Şeridi II. Etap Yenileme Alanı. Bu alanlardan Neslişah ve Hatice Sultan mahalleleri yenileme projesi tamamlanmış örneklerdendir. Belediyenin çöküntü alanı ilan ettiği bu mahalleler Sur Koruma Bandı içinde yer almaktadırlar. Fatih Belediyesi'nin Büyükşehir Belediyesi ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)'nin ortak yürüttüğü proje, 2005 yılı Eylül ayında, 5366 sayılı kanuna bağlı olarak imzalanan protokolle resmîyet kazanmıştır. Proje alanında 12 ada yer almakta, alan 10 sokak ve 3 caddeden oluşmaktadır. Alanda 354 parsel, 22 tescilli eser, 17 sivil mimari örneği ve 5 anıt eser bulunmaktadır.

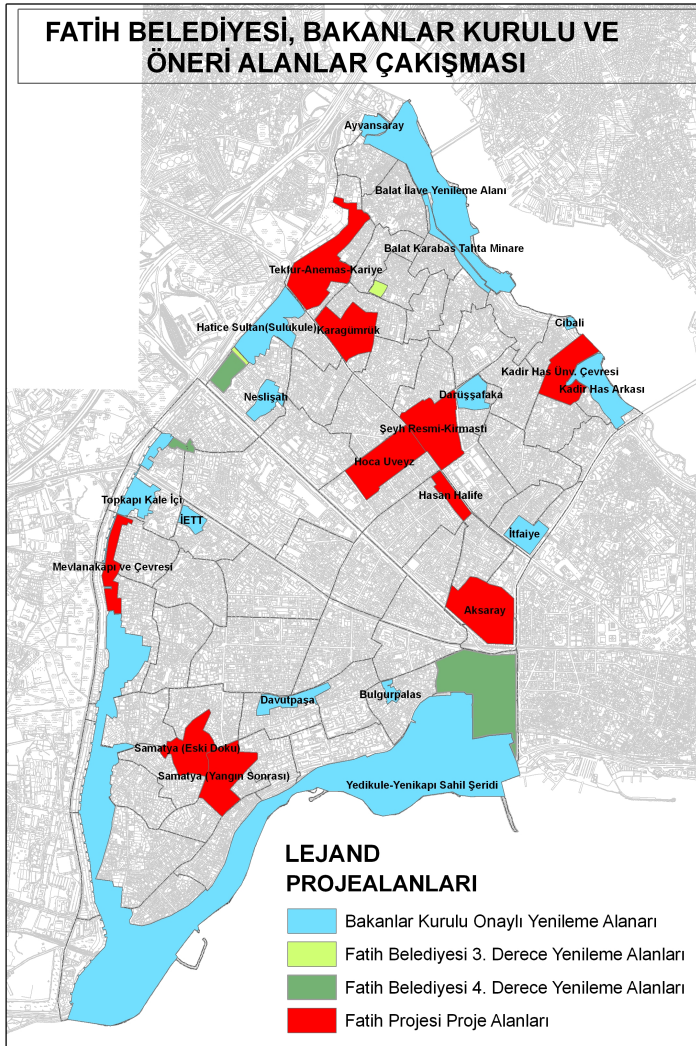
Şekil 3.4 : Haliç Değişimi Görseli (Kişisel arşiv)

Şekil 3.5 :Haliç Metro Geçiş Köprüsü (Nilgün Ergun arşivi)

Şekil 3.6 : Haliç Pierre Loti'den Bakış (Nilgün Ergun arşivi)

Şekil 3.7 : Fatih Kentsel Dönüşüm Bölgeleri, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü, 2011

Bugün tamamı yıkılan ve yerine yeni projenin uygulandığı alanda eski ev sahipleri ve kiracılardan yaşayan kalmamıştır. Proje uygulandıktan sonra anahtar teslimi yapılmadan önce iptal edildi.İstanbul Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası ile Roman Kültürünü Geliştirme ve Dayanışma Derneği tarafından açılan, İstanbul 4'üncü İdaresi'nde görülen üç ayrı davada, Sulukule projesinin SİT alanı üzerine, Koruma Bölge Kurulu kararlarına aykırı olarak inşa edildiği, Romanlar'ın mülkiyet hakkının ihlal edildiği savunuluyor ve projenin iptali isteniyordu. Her üç dava da oybirliğiyle kabul edilerek, projenin iptaline karar verildi. [1] Uygulamanın yanlışlığına dikkat çeken bazı gönüllüler bir araya gelerek Sulukule Platformu'nu kurarak STOP isimli bir proje üretmişlerdir.

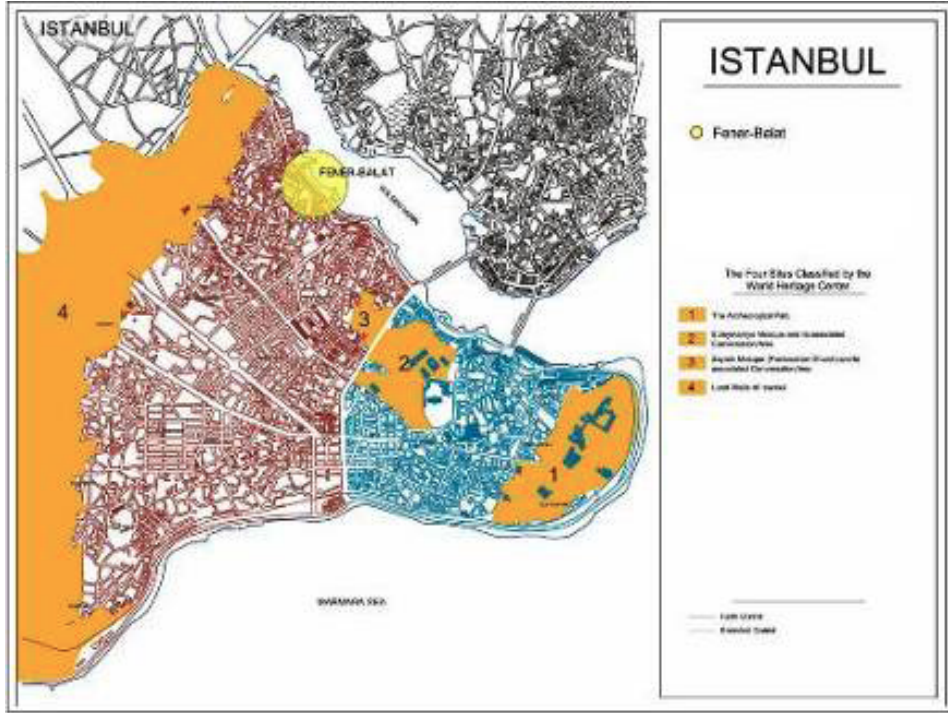

Şekil 3.8 : Sulukule bugün,Url-7

Şekil 3.9 : Sulukule 2006, Url-8

Bu gözlemlerin devamında 2013 ağustos ve eylül ayı, alanda geçirilerek semtin sakinleriyle ilk ilişkiler kurulmuştur. Bu süreçte semtin sahip olduğu toplumsal dokunun eski sakinler, yeni gelenler, soylulaştırıcılar, göçmenler, evsizler olarak dağıldığı görülmüştür. Bu dağılım anket çalışmalarında kimlerle çalışılacağına karar verme sürecinde etkili olmuştur. Alanın sahip olduğu kentsel dinamikler, sosyolojik değişimler gözlenmiş, çalışılan alanın çevresel sınırları ve röper noktaları haritalanarak belirlenmiştir. Oluşturulan harita daha sonra boşalan binaları incelemekte kullanılarak yeniden üretilmiştir. Kentsel alanı küçülerek büzüşen yapısı olan Fener’de 2013 yılında yenileme projelerine karşı direniş büyüme göstermiştir. Bu dönemde mahallede yapılan eylemler fotoğraflanarak dökümente edilmiştir. Bu şekilde kentsel değişim sürecinin mekânsal ve toplumsal etkileşimlerini gösterebilmek amacıyla kapsamlı bir görsel dökümantasyon yapılmıştır.

Şekil 3.11 : Fener’in Tarihi Yarımada’daki Konumu, Url-10

Semtin ismi Bizans dönemi kullanılmış bir fenerden gelmektedir. Osmanlı döneminde semtin nüfus yoğunluğu genel olarak Rum ve Yahudilerden oluşmaktaydı. Osmanlı yönetimi başka ülkelerle ilişkilerinde Fenerli Rumlardan tercüman olarak yararlanıyordu. Fenerli Rumlar Osmanlı Hariciye Vekaleti’nde yüksek mevkilere tırmanmışlardı. 18. ve 19. yüzyıllarda Fener sahillerinde varlıklı Rum ailelerin yalıları bulunuyordu. 20 yüzyılın başında semt tamamen gayrimüslimlerin oturduğu

bir yer görünümündeydi. I. Dünya Savaşı sonunda İstanbul'da galip devletlerce kurulan işgal yönetiminin 1923'te kalkmasıyla birçok Rum aile Yunanistan'a göç etti. Semt 6-7 Eylül 1955 olaylarına kadar yarı yarıya Müslüman ve Hristiyan ailelerden oluşan bir nüfus yapısına sahipti. Müslüman aileler genellikle Karadeniz kökenliydi. Kıbrıs sorunu nedeniyle 6-7 Eylül olaylarında semtteki Rum ev ve işyerleri tahrip edilince Rum nüfus İstanbul'un başka semtlerine taşınmak ya da Yunanistan'a göç etmek zorunda kaldılar.

Şekil 3.12 : Fener Pervititch haritası

Bugün Fener'de Rum ve diğer gayrimüslim nüfus yok denecek kadar azdır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra öncelikle devlet fabrikaları ve ardından her türlü atölye, imalathane ve mezbahanın gelmesiyle burasıbüyükölçüde değişime uğramıştır. Semtin kıyıkeshimi, özellikle Fransız kent plancısı Henry Prost'un 1930'lu yıllarda sanayiye buraya getirme kararı nedeniyle değişmiş ve Fener kıyısındaki Rum nüfusun yaşamını sürdürdüğü yalıların yerini atölye ve fabrikaların alması sonucunu doğurmuştur (Akbayar, N.,1993).

1980 sonrasında ise Fener -Balat semtlerine doğu ve güneydoğu Anadolu'dan zorunlu göçle gelenler yerleşmeye başlamışlardır.Bu ikinci büyük göç dalgasıilk ile önemli farklılıklarıiçerisinde barındırır.Zorunlu göç ile gelenlerin, dönebilecek

köyleri, memleketleri yoktur, onları bekleyen hazır bir iş yoktur ve herhangi bir birikime de sahip değillerdir. Fener - Balat semtlerini seçme nedenleri ise ucuz kira ve şehir merkezinde iş bulabilme imkânı ile açıklanabilir. 1980 sonrası göç dalgasıyla gelenler genellikle enformel işlerde çalışmaktadırlar ve bu grup içerisinde işsizlik çok yoğun olarak yaşanmaktadır. Ev kadınlarının çoğu baş örtüsü kenarı, buzdolabı süsü üretimi gibi ev eksenli işleri yürütmektedir. Geçinme stratejileri içinde yardımlar önemli bir yer tutmaktadır. 1980'lerde Haliç'in sanayisizleştirilmesi ile başlayan süreç, 1996 yılında İstanbul'un ev sahipliğini yaptığı Habitat Zirvesi sırasında yeni bir gündeme taşınmış ve Fener-Balat semtlerinin rehabilitasyonu fikri ortaya atılmıştır.

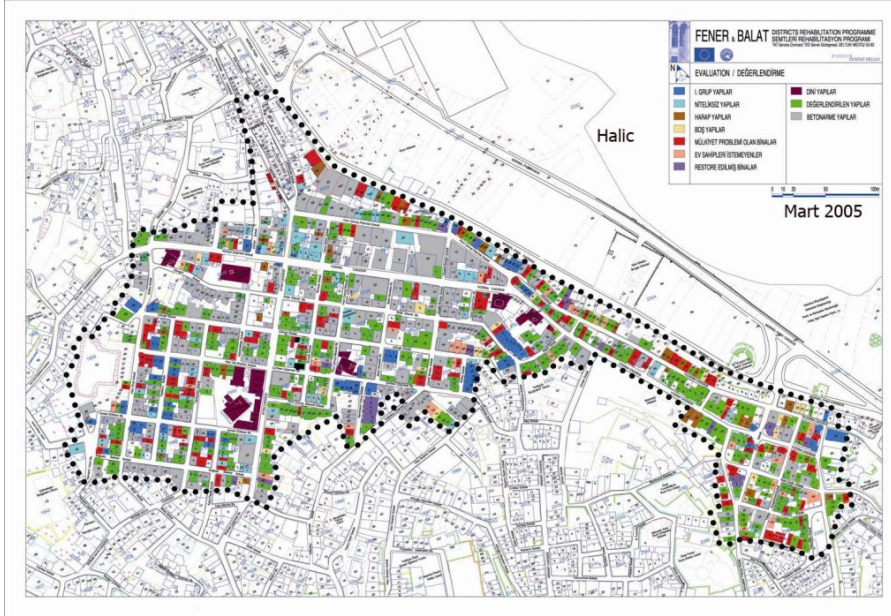
1997 yılında Fatih Belediye Başkanı olan Saadettin Tantan tarafından proje gündeme getirilmiş ama 6 Ocak 2003 yılında ancak hayata geçirilebilmiştir. Projeye Avrupa Birliği 7 milyon avro ayırmış, TOKİ ise ilk defa bir rehabilitasyon projesine yatırım yaparak 2 milyon dolar bütçe ayırmıştır. Fener Balat Rehabilitasyon Projesi dört farklı konu üzerinden planlanmıştır: Evlerin restore edilmesi, sosyal merkez, Balat Çarşı'nın yenilenmesi ve katı atık yönetimi. Projeye Avrupa Birliği tarafından kaynak sağlanmış ve 7 milyon avro hibe edilmiştir. Projenin uygulamasında farklı iş tanımlarını yüklenen firma ve kurumların oluşturduğu bir konsorsiyum kurulmuştur. 2004 yılında da projenin restorasyon ayağı ihale edilmiş ve Pekerler İnşaat Şirketi ihaleyi almıştır.

Rehabilitasyon projesi 2008 yılında tamamlanmış, bu süreçte 121 bina restore edilmiş, iki sosyal merkez yenilenmiş ve biri bir yıl süresince rehabilitasyon projesini yürüten ekiplerce çalıştırılmış, bu bir yıl sonunda Fatih Belediyesi'ne devredilmiştir. Rehabilitasyon projesinin uygulama sonuçlarına bakıldığında, restorasyon ayağında hedeflenen 200 sayısına bütçe ve zaman kısıtları nedeniyle ulaşılamamış; katı atık yönetimi ayağı ise ancak kısa bir süre uygulanabilmiş; restorasyon sırasında semtte iş ihtiyacı olanların çalıştırılması hedefi ise hiç uygulama imkanı bulmamış, Pekerler İnşaat'ın işçileri arasında yabancı uyruklu ucuz iş gücünün tercih edildiği gözlemlenmiştir. Bununla beraber 154 okul çağındaki çocuk sosyal merkezde matematik, İngilizce ve bilgisayar eğitimi almış, 118 kadın beslenme, sağlık ve ahşap boyama seminerlerine katılmıştır (Tuncer, M. 2006).

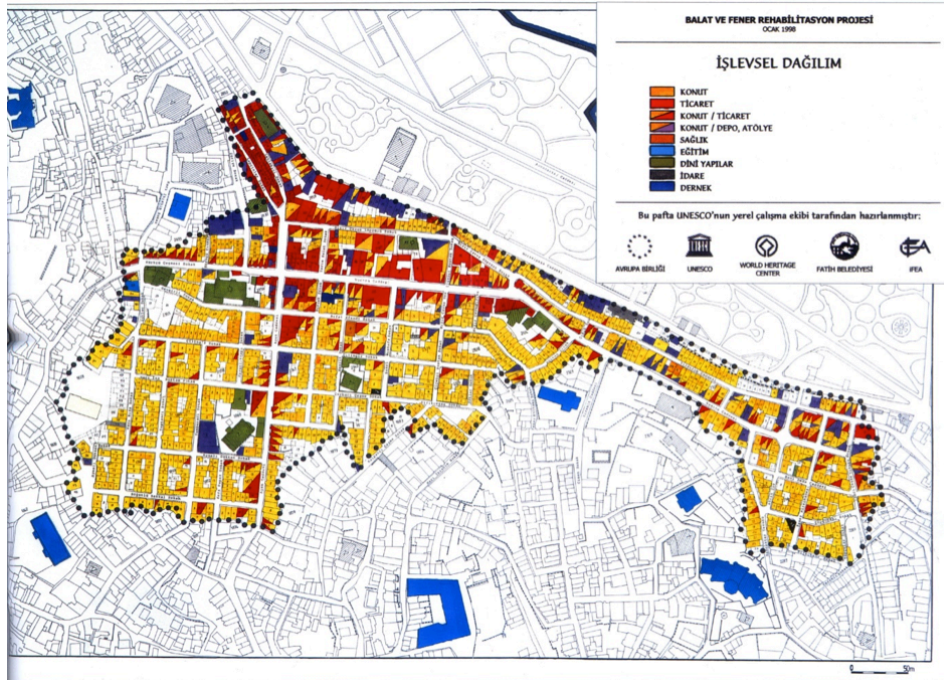
Unesco'nun çalışmaları bittikten kısa bir süre sonra Fatih Belediyesinin yenileme çalışmaları bu bölgede başlamıştır.

3.2.1 Fener fiziksel doku

Fener fiziksel dokusu incelendiğinde bugün alandaki yapı stoğunun çok büyük bir kısmının boş olmakla birlikte eskidiği görülmektedir. Bitişik nizamda sıralanmış binalar dar sokaklar yaratmaktadır. Dar sokaklarda genellikle trafik sıkışıklığı sorunu gündeme gelmektedir.

Şekil 3.13 : Yapı durumu

Şekil 3.14 : İşlevsel dağılım

BÖLGENİN KARAKTERİ

- TİCARETİ YAPILAR
- TİCARETİ YAPILAR
- KÜLTÜR YAPILARI (kültürle korunan yapılar hariç)
- ÇOK PARÇELER (çoklu koruma alanı yapıları hariç)
- ÇEVRESEL YAPILAR :
- OKUL YAPILARI
- DİNİ YAPILAR
- KEMERLİ PRİZMİKAL YAPILAR (duvar yüksekliği)
- YATAY YAPILAR
- KEMERLİ PRİZMİKAL YAPILAR (duvar yüksekliği)
- İKİNCİLİK YAPILAR
- ESKİ YAPILAR
- KARAKTERİSTİK YAPILAR
- HANEH YOLU
- ÇEVRESEL

Bu planla UNESCO'nun yerel ölçekteki tanımladığı korumaları :

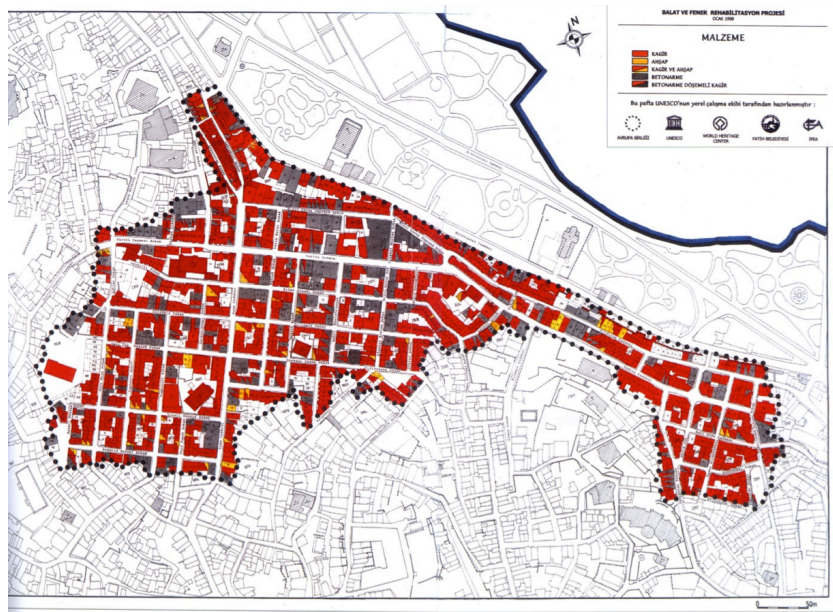
MİLLÎ MÜHÜR

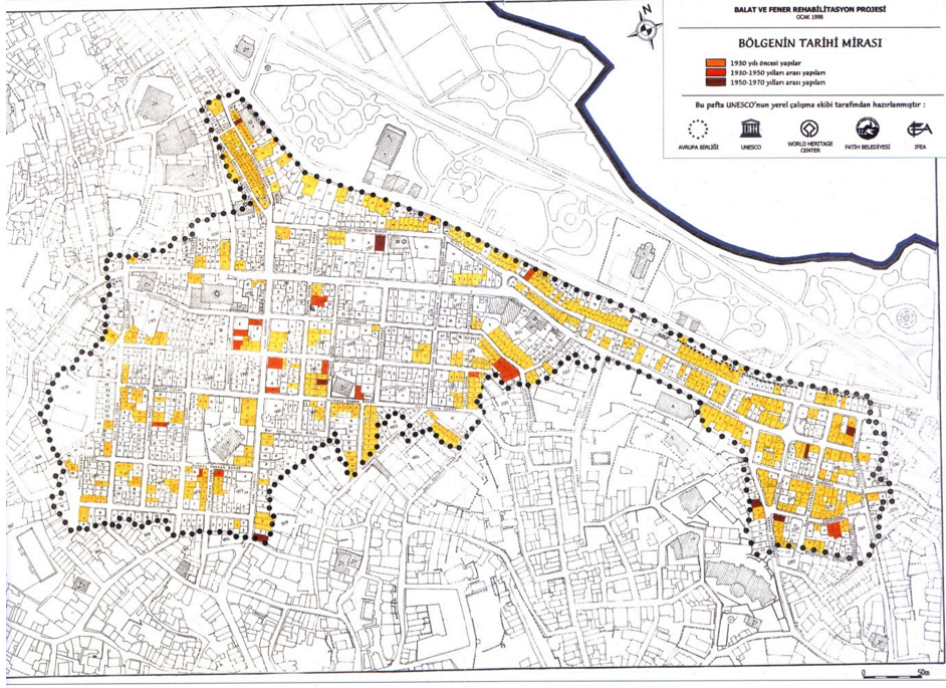
KÜLTÜR

MİLLÎ MÜHÜR

SAGLIK

EĞİTİM

Şekil 3.17 : Bölgenin tarihi mirası

Tez kapsamında Fener’de yapılan gözlemlerde Yıldırım Caddesi’nde ticari fonksiyonlarındeki değişmeye başladığı görülmüştür. Eski kiraathane bir kafeye, kahvehane ise bir antikacıya dönüşmüştür.

Şekil 3.18 : Antikacı dükkanı ve eski kullanıcılardan bir görünüm, kişisel arşiv

Semte yeni taşınanların (gentrifier’ların) çoğu yeni açılan dükkanlarla iyi ilişkilere sahip olmakla birlikte eski sakinlerindurumdan memnun olmadıkları görülmektedir. Ticari düzendeki bu tür değişiklikler düşük gelirli yerel sakinlerin

hayatını etkilemeye başlamıştır. Ticari fonksiyonlarla beraber konut kullanıcı profili de değişim göstermektedir.

Tüm bunların yanında Fener sokakları pek çok dizi ve filme sahne olarak kullanılmaktadır. Alanda yapılan anket çalışmaları göstermektedir ki dizi ve film çekimleri zaman zaman kullanıcıları rahatsız etmekte, sokağı kullanmalarını engellemektedir.

Şekil 3.19 : Fener film ve sinemacılar derneği, kişisel arşiv

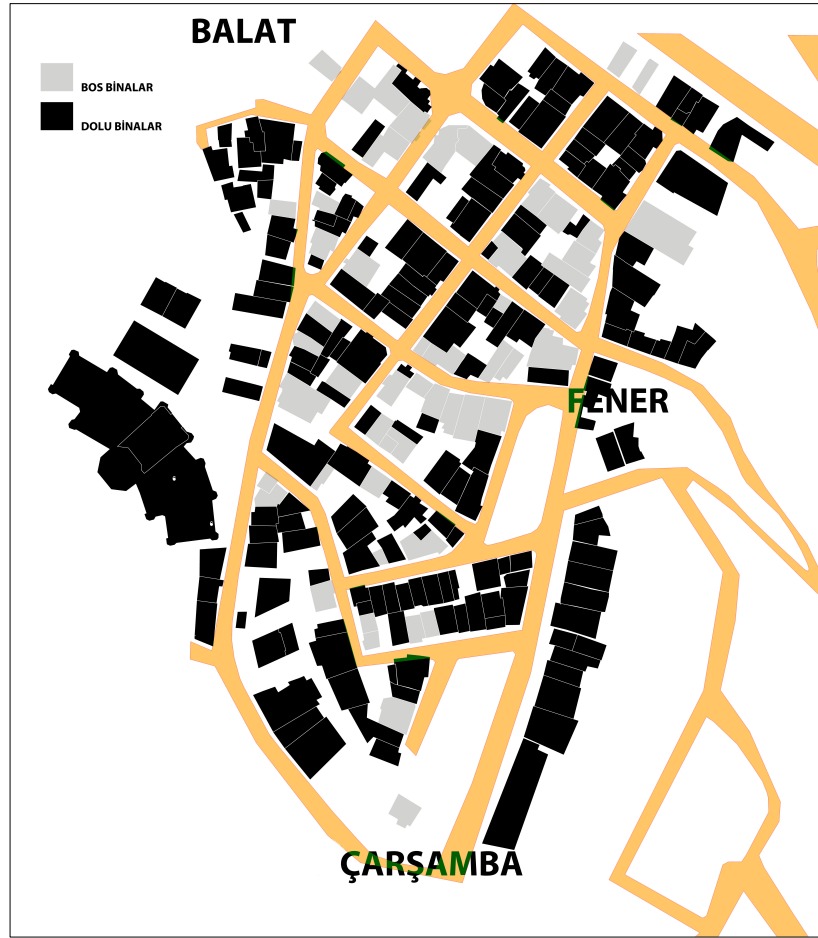

Şekil 3.20 : Yasemin sokak, kişisel arşiv

Fener’de “Fener-Balat Mülk Sahiplerini Koruma Derneği”, “Kentsel Dönüşüm İletişim Derneği”, “Fener Balat Kültür Miraslarını Koruma Derneği”, “Fener-Balat

Koruma ve Güzelleştirme Derneği”, “Fener-Balat-Ayvansaray Semt Sakinleri ve Filmciler Dayanışma Derneği” gibi çok sayıda dernek de yer almaktadır.

Alanda yapılan tespit çalışmasında çok sayıda boş binaya rastlanmıştır.Çalışma yapılan alandaki 236 binanın 60 tanesi kullanılmamaktadır.Boş binaların eski sahipleri evlerini satarak görece daha konforlu yaşam biçimlerine erişebilecekleri kentin çeperlerine (Arnavutköy vb.) taşınmışlardır.

Şekil 3.21 : Çalışma alanındaki dolu ve boş binalar, kişisel arşiv

3.2.2 Fener sosyal doku

Fener’de yaşayan sakinlerden 20 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yapılan kişilerin seçiminde, bölgenin eski kullanıcıları/yeni gelenler, yüksek eğitilmiş/eğitim düzeyi düşük, yüksek gelirli/düşük gelirli gibi dağılımlara dikkat edilmiştir.

Şekil 3.22 : Çalışma alanında satılık ev ilanı, kişisel arşiv

Şekil 3.23 : Çalışma alanında kiralık ev ilanı, kişisel arşiv

Görüşme yapılan kişiler genel olarak yaşları, meslekleri, aylık gelirleri, ev kiralari ve buraya ne zaman taşındındıkları gibi genel sorular sonrasında neden fener'i seçtikleri, kendilerini buraya ait hissedip hissetmedikleri, kendilerini burada guvende hissedip hissetmedikleri, gitmekten çekindikleri\korktukları bölgeler olup olmadığı, varsa neresi olduğu, gitmekten zevk aldıkları\sevdikleri bölgelerin neresi olduğu,

Şekil 3.24 : Çalışma alanında satılık ev ilanı, kişisel arşiv

Şekil 3.25 : Çalışma alanında satılık ev ilanı, kişisel arşiv

bölgede rastladıkları olağan dışı durumlar olup olmadığı, varsa ne olduğu, açık alanların yeterli olup olmadığı, mahalledeki çocukların yeterince eğitilmiş olup olmadığı, bölgedeki problemlerin neler olduğu, Haliç denilince akıllarına ne geldiği, Deniz kıyısını ne amaçla kullandıkları, dönüşüm projesinden haberdar olup olmadıkları, projenin alana etkisinin nasıl olacağını düşündükleri, gelecekte burada yaşamak isteyip istemedikleri (taşınmayı planlayıp planlamadıkları, yenileme projesi uygulandığında burada yaşamaya devam etmelerinin mümkün olacağını düşünüp düşünmedikleri gibi sorular sorulmuştur. Görüşmelerde kullanılan sorulara genel olarak bakılacak olursa eski kullanıcıların aylık gelir dağılımı genel olarak 3000 TL.

nın altında iken yeni gelenlerin 5000 TL. nin üzerinde olduğu gör÷lmektedir. Ev kiralari büyük çoğunluğun 450 TL. civarında olduğu gör÷lmektedir.

Şekil 3.26 : Çalışma alanında mülakat yapılan konutlar, kişisel arşiv

Eski kullanıcıların çoğu ev sahibidir. Sakinlerin büyük çoğunluğunun *kendinizi buraya ait hissediyor musunuz* sorusuna evet dedikleri gör÷lmektedir. Bu soruda eski kullanıcıların sayısının fazla olması daha etkili, nitekim eski kullanıcılar kendilerini

alana ait hissetmekte yeni gelenlerde ise henüz böyle bir durum oluşmadığı gözlemlenmektedir. Açık alanlar yeterli mi sorusuna ise eski ve yeni sakinlerin genel olarak ortakça yeterli değil cevabı verdiği görülmektedir. *Kendinizi burada güvende hissediyor musunuz* sorusuna ise 8 kişinin hayır 12 kişinin evet dediği görülmektedir. *Gitmekten çekindiğiniz korktuğunuz yerler var mı* sorusuna 7 kişi evet 13 kişi hayır yanıtını vermektedir. Bu soruya verilen yanıtlarda gitmekten çekinilen yerler arasında “geceleri tüm sokaklar” yanıtı verildiği görülmekle beraber kendisinden farklı kimselerin yaşadığı yerlere gitmekten çekinildiği de gözlemlenmiştir. Bu duruma örnek olarak, daha muhafazakar bir bölge olduğu bilinen Çarşamba bölgesinden bir kullanıcı “patrikhane” cevabını vermiş, soylulaştırmanın daha etkili görüldüğü Vodina Caddesi’nden bir kullanıcı ise “Çarşamba” cevabını vermiştir. Bu durum mahalledeki algısal ayrımları ortaya koymada ilginç bir örnek teşkil etmektedir. *Gitmekten zevk aldığınız yerler neresi* sorusuna ise “Fener Meydanı, sahil kenarı ve tüm sokaklar” cevapları verilmiştir. *Bölgede rastladığınız olağan dışı durumlar var mı* sorusuna 13 kişi evet 7 kişi hayır cevabını vermiş, evet diyenlerin tamamı durumun son zamanlarda çokça olan kavga vb. şiddet olaylarını örnek göstermişlerdir. *Çocuklar sizce yeterince eğitilmiş mi* sorusuna 8 kişi evet 12 kişi hayır cevabını vermiştir. *Açık alanlar sizce yeterli mi* sorusuna 6 kişi hayır cevabı vermiş 14 kişi evet demiştir. Bu soru sonrasında yapılan görüşmelerde eski kullanıcıların da yeni kullanıcıların da daha az muhafazakar ya da daha fazla muhafazakar genel olarak sahil bandını kullandıkları görülmüştür. Bu bağlamda sahil bandı mahalledeki her kesimin kullandığı ortak bir kamusal alan teşkil etmektedir. Daha sonra *sahil bandını ne amaçla kullanıyorsunuz* sorusunda ise benzer yanıtlar vermeye devam etmiştir. Bu soruya 9 kişi yürüyüş, spor 7 kişi gezmek, dinlenmek, 4 kişi de piknik ve mangal yapmak cevabını vermişlerdir. *Bölgedeki problemler nelerdir* sorusuna ise 5 ayrı çeşit cevap verilmiştir. Bunlar “dar sokaklar, metruk binalar, haliç motorlarının kaldırılması, evinin satılması ve işsizlik” olarak sıralanabilir. *Yapılması düşünülen kentsel dönüşüm projesinden haberdar mısınız* sorusuna en fazla evet yanıtı verilmiş 19 kişi evet demiş 1 kişi hayır cevabını vermiştir. Fakat projenin alana olan etkisinin 14 kişi olumsuz olacağını söylemiş 6 kişi ise olumlu yanıtını vermiştir. *Haliç denince aklınıza ne geliyor* sorusuna eski kullanıcılar “sandal gezileri” derken yeni gelenler ise “kötü koku ve deniz” cevabını vermişlerdir. *Gelecekte burada yaşamak ister misiniz* sorusuna kullanıcıların neredeyse tamamı evet cevabını vermişlerdir. Kullanıcılar bölgeyi terk etmek

zorunda kalırlarsa bunun zorunlu bir göç olacağı ortaya çıkmaktadır. Nitekim *dönüşüm projesi uygulandığında burada yaşamaya devam etmeniz mümkün olacağını düşünüyor musunuz* sorusuna 16 kişi hayır 4 kişi evet cevabı vermişlerdir.

Her bir kişi ile yapılan görüşme sonuçları aşağıda yer almaktadır;

- 10 senedir Fener’ de yaşayan 29 yaşındaki ev hanımı 450 TL ev kirası ödemektedir. Fener’de yaşamayı ucuz olduğu için tercih etmiş. Kendini buraya ait hissettiğini fakat güvende hissetmediğini, gitmekten çekindiği yerler olmadığını, en sevdiği yerin sahil kenarı olduğunu söylüyor. Açık alanların yeterli olduğunu düşünmekle beraber bölgedeki en büyük problemin evinin satılması olduğunu ifade ediyor. Haliç denince aklına mangal geldiğini söylüyor ve sahili bunun için kullandığını belirtiyor. Kentsel dönüşüm projesinden haberdar ve proje uygulanırsa Fener’den gitmek zorunda kalacağını düşünüyor. Gelecekte burada yaşamayı planlamıyor, ayrıca alım gücünün düştüğünü belirtiyor.
- 21 senedir Fener’de yaşayan 38 yaşındaki ev hanımı eşinin işe yakınlığı ve Fener’in ucuz bir yer olması nedeniyle burayı tercih etmiş. Kendini buraya ait hissediyor fakat güvende hissetmiyor. Her sokakta çekinerek yürüdüğünü ve korktuğunu, son dönemlerde hırsızlık olaylarının arttığını ifade ediyor. Açık alanların yeterli olduğunu ve çocukların yeterince eğitilmiş olmadığını düşünüyor. Haliç denince aklına Haliç kongresi, yeşil alan geldiğini söyleyerek sahili gezmek resim çekmek için kullandığını söylüyor. Kentsel dönüşüm projesinden haberdar ve etkisinin olumlu olacağını düşünüyor fakat proje uygulanırsa gitmek zorunda kalacağını düşünüyor. Alım gücünün bundan 20 sene öncesiyle karşılaştırarak düşmediğini belirtiyor. Fakat ‘bana herşey pahalı’ diyerek bir başka şekilde kendini ifade ediyor.
- 20 senedir Fener’de yaşayan 40 yaşındaki bakkal dükkanı işleten kadın 400 TL ev kirası ödemektedir. Aylık geliri 1500 TL’dir. Kendini buraya ait ve güvende hissediyor. Gitmekten çekindiği yerler olmadığını aynı zamanda sevdiği yerler de olmadığını söylüyor. Olağan dışı bir duruma rastlamadığını fakat zaman zaman gençlerin kavgalarını duyduğunu söylüyor. Açık alanların yeterli olduğunu, çocukların yeterince eğitilmiş olduğunu düşünüyor. Trafik sıkışıklığının problem olduğunu düşünüyor ve deniz kıyısını gezmek, dolaşmak ve mangal yapmak için kullandığını söylüyor. Kentsel dönüşüm projesinden haberdar değil ve projenin alana

dair etkisinin ne olacağı hakkında bir fikri olmadığını belirtiyor. Fener’de yaşamaya devam etmek istiyor ve alımgücünün düştüğünü söylüyor.

- 51 yaşındaki ev hanımı 30 senedir ev sahibi olarak Fener’de yaşıyor. Kendini buraya ait hissettiğini, Fener’de gitmekten çekindiği bölgeler olmadığını söylüyor. Açık alanların yeterli olduğunu fakat çocukların yeterince eğitilmiş olmadığını söylüyor. Motorların, iskelenin kaldırılmış olmasını problem olarak görüyor. Haliç denince aklına, annesinin burada kayık sefası yaptığını belirterek nostalji geliyor. Semtin her yerini seviyor ama bir binada onlarca kişi yaşamasından, doğudan gelenlerden, Suriyelilerden, kirli çocuklardan şikayetçi. Deniz kıyısını yürüyüş için kullandığını, dönüşüm projesinden haberdar olduğunu ve bölgeye etkisinin olumlu olacağını düşünüyor. Proje uygulanırsa bir süre gitmek zorunda kalabileceğini, fakat sonra geri dönebileceğini düşünüyor. Alım gücünün ise düşmediğini ifade ediyor.
- 30 senedir Fener’de yaşayan mülk sahibi 30 yaşındaki erkek kafe çalışanı, aylık geliri 1000 TL.dir. Kendini Fener’e ait hissettiğini ve burada güvende hissettiğini söylüyor. Gitmekten çekindiği ya da korktuğu bölgeler yok. Haliç kıyısında gezmekten hoşlandığını söylüyor. Bölgede rastladığı olağan dışı durum olarak mahalledeki değişimi söylüyor ve ekliyor ; *‘eskiden herkes birbirini tanırdı şimdi öyle değil, bakıyorsun yabancılaşıyor yani.’* Fener’de bulunan açık alanların yeterli olduğunu, çocukların yeterince eğitilmiş olmadığını söylüyor. Kentsel yenileme projesinin problem olduğunu ifade ediyor ve ekliyor; *‘ben oy kullanmaya gittim hiç kimse yoktu. Şu adada eskiden 100 kişiydik, merdivenlerde otururduk, lazı kürdü hep beraberdik şimdi kimse kalmadı.’* Deniz kıyısını çocukları oynatmak, alkol almak ve piknik yapmak için kullandığını, kentsel yenileme projesinden haberdar olduğunu ve projenin alana etkisinin olumsuz olacağını belirtiyor. Gelecekte burada yaşamaya devam etmek istiyor fakat yenileme projesi uygulanırsa buradan gitmek zorunda kalacağını düşünüyor. Ayrıca alımgücünün düştüğünü belirtiyor.
- 44 yaşındaki ev sahibi aktivist, doğduğundan beri Fener’de yaşamaktadır. Kendisini buraya ait hissettiğini ve burada güvende hissettiğini söylüyor. Gitmekten çekindiği ya da korktuğu bir bölge olmadığını, en sevdiği yerin Fener meydanı olduğunu söylüyor. (Vodina caddesi) bölge halkı için yeterli kamusal alan olmadığını dmitri kandemir, soroptimistler gibi yerleri halkın kullanmadığını söylüyor. Açık alanların yeterli olduğunu, çocukların yeterince eğitilmiş olduğunu ve fakat çocuklar için bilgi evleri olması gerektiğini söylüyor. Haliç denince aklına çocukluk yılları, eski sanayi

ve tersaneler geldiğini söylüyor. Deniz kıyısını akşamüstleri yürüyüş yapmak için kullandığını, kentsel yenileme projesinden haberdar olduğunu ve projenin alana etkisinin olumsuz olacağını düşündüğünü belirtiyor. Proje uygulanırsa burada yaşamaya devam edemeyeceğini şöyle anlatıyor; *‘zannetmiyorum yani belli bir kesim geleceği için zannetmiyorum. Uyum sorunu olurdu yani çünkü dönüşüm projelerine halk katılmıyor.’* Alımgücünün son zamanlarda aşırı derecede düştüğünü ifade ediyor.

- 40 senedir Fener’de yaşayan 60 yaşındaki emlakçı erkek ayda 1500 TL gelir ile hayatını devam ettiriyor. Ailesinin burda bulunması ve ucuzluk sebebiyle buraya yerleştiğini anlatıyor. Kendini Fener’e ait ve burada güvende hissettiğini, girmekten çekindiği ya da korktuğu bir alan olmadığını söylüyor. Fener’in bütün sokaklarını sevdiğini burada rastladığı olağan dışı bir durum olmadığını belirtiyor. Açık alanların yeterli olduğunu bölgedeki en büyük problemin işsizlik ve geçim sıkıntısı olduğunu söylüyor. Çocukların yeterince eğitime sahip olmadığını aktarıyor. Haliç denince aklına eskiden sandallarla yapılan gezintiler aklına geliyor. Deniz kıyısını seyir ve gezi amaçları için kullandığını, kentsel yenileme projesinden haberdar olduğunu projenin alana etkisinin olumlu olacağını belirtiyor. Fakat proje uygulanırsa Fener’den taşınmak zorunda kalmasından emin değil. Alım gücünün son zamanlarda düştüğünü söylüyor.
- 29 yaşındaki kadın mimar 1 senedir Fener’de yaşıyor. Ev kirası 550 TL iken aylık geliri 3000-5000 TL arasında. Fener’in ucuz bir yer olduğunu, tarihi dokusunun çekici özelliği olduğunu söylüyor. Sementin kendine has organik bir yapısı olduğunu, kişilerin kendilerini daha rahat varedebilecekleri bir yer olduğunu aktarıyor. Fakat yine de kendini Fener’e ait hissetmediğini söylüyor. Ayrıca kendini evinin dışında da pek güvende hissetmediğini aktarıyor. Lonca kesimine gitmekten çekindiğini, Vodina Caddesini, kilise bahçesini, ve Ayakapı’dan Fener’e yürümeyi sevdiğini anlatıyor. Bölgede rastladığı olağan dışı bir durum olmadığını söylüyor. Açık mekanların fiziksel olarak yeterli olduğunu ama nitelik olarak yeterli olmadığını söylüyor. Çocukların yeterli eğitime sahip olmadığını ve Mavi Kalem Derneği’nin yeterli olmadığını söylüyor. Sokakların araçlar için dar olduğunu yeterli otopark alanı olmadığını söylüyor. Haliç denince aklına tersanelerin geldiğini söylüyor. Deniz kıyısını kullanamadığını söylüyor. Kentsel yenileme projesinden haberdar ve

alana etkisinin olumsuz olacağını, yenileme projesi uygulanırsa bölgeden gitmek zorunda kalmayacağını söylüyor. Alım gücünün ise düşmediğini aktarıyor.

- 29 yaşındaki kadın mimar 1 senedir Fener’de yaşıyor. Ev kirası 550 TL iken aylık geliri 3000-5000 TL arasında. Ofisini burada kurmuş tesadüfen buraya yerleştiğini söylüyor. Kendini Fener’e ait hissettiğini fakat güvenden hissedemediğini söylüyor. Geceleri sahilde dolaşmaktan çekiniyor, ayrıca Lonca ismiyle anılan bölgeye gitmekten korktuğunu söylüyor. Bölgede rastaladığı olağandışı durumlara örnek olarak etnik kökenli ayrımları ve tarfik sorunları nedeniyle çıkan büyük kavgaları anlatıyor. Çocukların yeterince eğitilmiş olmadığını söylüyor. Bölgedeki problemlere örnek olarak etnik gerilimler, eğitimsizlik, fazla sayıda kedi popülasyonu, metruk binalar ve deniz ulaşımının sona ermiş olması olduğunu söylüyor. Haliç denince aklına tarih, Bizans geliyor. Deniz kıyısını rekreatif amaçla kullanamadığını sadece trafik sıkışık olduğunda yürümek için kullandığını söylüyor. Kentsel yenileme projesinden haberdar olduğunu söylüyor ve yenilemenin sadece fiziksel çevreyi değiştireceğini asıl dönüşümün çok daha uzun süren bir süreç olduğunu anlatıyor. Fener’de yaşamaya devam etmek istediğini taşınmayı planlamadığını söylüyor. Fakat proje uygulandığında gitmek zorunda kalıp kalmayacağını bilmediğini söylüyor. Alım gücünün düşmediğini aksine Fener’in çok ucuz bir yer olduğunu aktarıyor.
- 40 yaşında politik aktivist ve serbest meslek sahibi kadın doğduğundan beri Fener’de yaşıyor. Ayrıca ev sahibi. Kendini Fener’e ait hissediyor fakat kendisini burada güvende hissetmediğini söylüyor. tüm sokaklarını dolaşmayı sevdiğini özellikle tarihi binaların olduğu sokakları dolaşmayı ve mahalle ilişkilerini sevdiğini anlatıyor. Bölgede etnik kökenli tartışmaların olduğunu aktarıyor. Ayrıca açık alanların yeterli sayıda olmadığını, belediyelerin yardım politikalarının aslında halkı aşağılamak olduğunu düşündüğünü söylüyor. Haliç denince aklına eski İstanbul geldiğini, deniz kıyısını dinlenmek için kullandığını söylüyor. Kentsel yenileme projesinden haberdar ve gerçekleşirse projenin etkisinin olumsuz olacağını düşünüyor. Yenileme projesi uygulanırsa gitmek zorunda kalacağını anlatıyor ayrıca alım gücünün de düştüğünü söylüyor.
- 70 yaşında ev sahibi terzi 20 senedir Fener’de yaşıyor. Dini sebeplerle buraya taşındığını, kendini buraya ait hissettiğini, gönül frekansının burayla uyduğuna söylüyor. Ayrıca kendini Fener’de güvende hissediyor. Gitmekten çekindiği bölgeler olmadığını, açık alanların yeterli olmadığını, çocukların yeterince eğitilmiş olduğunu,

bölgede bir problem olmadığını söylüyor. Haliç denince aklına kötü koku geldiğini söylüyor. Deniz kıyısını misafirlerle piknik yapmak için kullandığını söylüyor. Kentsel yenileme projesinden haberdar fakat Çarşamba bölgesine etki etmeyeceğini düşünüyor. Taşınmayı düşünmediğini alım gücünün düşmediğini söylüyor.

- 50 senedir Çarşamba'da yaşayan 50 yaşındaki muhtar, kiracı ve geliri 875 TL. Kirası ise 440 TL. Kendini buraya ait hissediyor ve burayı güvenli bulduğunu söylüyor. Gitmekten çekindiği yerin patrikhane olduğunu söylüyor. Gitmekten hoşlandığı yerlerin Molla Aşkı Parkı ve Yavuz Sultan Selim Cami bahçesi olduğunu söylüyor. Bölgede rastladığı olağan dışı bir durum olmadığını, açık alanların yeterli olduğunu anlatıyor. Çocukların yeterince eğitilmiş olduğunu belirtiyor. Balat vapur iskelesinin çalışmamasını ve deniz kenarındaki donatı eksikliklerini problem olarak anlatıyor. Yenileme projesinden haberdar olduğunu, projenin Çarşambayı etkilemeyeceğini söylüyor. Taşınmayı planlamıyor, alımgücünün ise düştüğünü söylüyor.
- 45 yaşındaki ev temizlik işçisi kadın şuan gelirinin olmadığını söylüyor. Ev kirası 550 TL olan kadın 1.5 senedir Fener'de yaşıyor. Kızının tarihi esarlara olan ilgisi nedeniyle buraya taşınmışlar. Kendini burada doğmuş gibi hissetmekle beraber burada güvende de hissettiğini söylüyor. Gitmekten çekindiği yerler yok ama geceleri ayrıca dikkat ettiğini söylüyor. Deniz kenarını, sokakları sevdiğini söylüyor. Bölgede rastladığı olağan dışı durum olarak arabasına saldırıların olduğunu anlatıyor. Açık alanların yeterli olduğunu, çocukların yeterince eğitilmiş olduğunu, bölgede bir problem olmadığını belirtiyor. Haliç denince aklına deniz geliyor ve deniz kıyısını yürüyüş ve piknik için kullanıyor. Kentsel yenileme projesinden haberdar ve proje uygulanırsa gitmek zorunda kalacağını düşündüğünü belirtiyor.
- 9 yaşındaki çocuk doğduğundan beri Fener'de yaşıyor. Kendisini buraya ait hissettiğini, burada güvende hissettiğini söylüyor. Gitmekten çekindiği ya da korktuğu bir yer yok. En sevdiği yerise Hanımeli Kafe. Açık alanların yeterli olduğunu söylüyor. Bölgedeki problemleri şöyle anlatıyor; ‘ *keşke arabalar geçmeseydi yollar bize ait olsaydı ne güzel olurdu.*’ Haliç denince aklına balık ve deniz geldiğini söylüyor ve deniz kenarını bisiklet sürmek ve gezmek için kullanıyor. Kentsel yenileme projesinden haberdar ve projenin olumsuz etkisi olacağını aktarıyor.

- 3 senedir iş nedeniyle Fener’de 900 TL ödeyerek kiracı olarak yasayan 47 yaşındaki Hollandalıkadın gazeteci kendini buraya ait hissetmediğini, özellikle gece karanlık olması nedeniyle sokaklarda dolaşmaktan korktuğunu belirtiyor. Bölgede açık alanların yetersiz olduğunu, kendisinin yürüyüş için deniz kıyısını kullandığını, çocuk parkı, kreş gibi işlevlerin olmadığını, burdaki insanların organize olması için sivil toplum kuruluşu olması gerektiğini söylüyor. Kentsel dönüşüm projesinden haberdar olup, *“bu projenin nasıl bir gelişme içerdiği, bu projeden kim kazanacak? Bu gelişme burada yaşayan insanlar için mi yoksa işadamları için mi”*, gibi ayrıntılarını bilmemekle beraber, dönüşüm projesi uygulanırsa kendisinin burada yaşayamayacağını düşünüyor.
- 25 senedir Fener’de yaşayan 50 yaşındaki ev hanımı ise eşinin işine yakınlığı ve ucuz olması nedeniyle burada ev sahibi olduklarını, kendini buraya ait ve burada güvende hissettiğini, gitmekten çekindiği yerler olmadığı gibi sevdiği yerler de olmadığını söylüyor. Bölgede problem görmüyor, rastladığı olağan dışı bir durum olmadığını, açık alanların yeterli olduğunu düşünüyor. Haliç denince aklına iyi bir yer geliyor ve deniz kıyısını oturmak, hava almak için kullanıyor. Dönüşüm projesinden haberdar olmakla birlikte detayları bilmediğini , ancak projenin alana etkisinin olumsuz olacağını düşünüyor. Gelecekte buradan taşınmayı düşünmediği halde proje uygulanırsa gitmek zorunda kalacağını, alım gücünün düştüğünü belirtiyor.
- Eşinin işi dolayısıyla 4 senedir 650 TL. kira ödeyerek burada yasayan 31yaşındaki ev hanımı, gitmekten çekindiği yerler olmamasına rağmen kendini Fener’e ait ve güvende hissetmediğini, bölgede açık alanların yeterli olmadığını, Çarşamba Fatih bölgesine gitmekten hoşlandığını, gençler arasında kavgalar çıktığını, çocukların yeterince eğitilmiş olmadığını belirterek, bölgede en önemli problemin cehalet olduğunu şöyle anlatıyor: *“insanların daha kültürlü daha anlayışlı olmasını isterdim. Değer olarak çok güzel bir yer ama insanları böyle”* Ayrıca eskiden gemiyle Üsküdar’a geçtiklerini, bunun tekrar olmasını, deniz kıyısında daha düzenli yürüyüş yolları olmasını, binaların dış görünüşlerini yine bu şekilde ama daha düzenli ve daha düzgün olmasını istediğini, bölgede sürekli film çekimleri olması nedeniyle evine girmekte zorlandığını belirtiyor. Haliç denince aklına çocukluğunun geldiğini, balık tuttıklarını anlatıyor.Dönüşüm projesinden haberdar olup projenin etkisinin olumsuz

olacağını, uygulanırsa buradan gitmek zorunda kalacağını, ayrıca alım gücünün düştüğünü düşünüyor.

Yapılan görüşmelerden çıkarılan sonuçlara göre eski sakinler mahalleye kendilerini daha çok ait hissetmekte ve kendilerini güvende hissetmektedirler. Onlara göre mahalle eski komşuluk ilişkilerini kaybetme eğilimindedir. Eski sakinlerden 30 yaşında kafe görevlisi erkek durumu şöyle ifade etmektedir; *‘eskiden herkes birbirini tanırdı şimdi öyle değil, bakıyorsun yabancılaşıyor yani ben oy kullanmaya gittim hiç kimse yoktu. Şu adada eskiden 100 kişiydik, merdivenlerde otururduk, lazı kürdü hep beraberdik şimdi kimse kalmadı.’* Ayrıca anket sonuçlarına göre eski sakinler yeni gelenlere göre daha düşük gelirli konumdadırlar. Bu yüzden eski sakinler alım güçlerinin düştüğünü söylemektedirler. Mahalledeki problemlerin konuşulduğu sırada bir eski sakin en büyük problemin işsizlik olduğunu söylemektedir. Eski sakinler yeni gelenlere göre kentsel yenileme projesi uygulanırsa gitmek zorunda kalacaklarını düşünmekte. Bu durumu bir eski sakin şöyle özetlemekte; *‘zannetmiyorum yani belli bir kesim geleceği için zannetmiyorum. Uyum sorunu olurdu yani çünkü dönüşüm projelerine halk katılmıyor’* Bununla birlikte sakinleri yaşlı ve genç olarak ayırdığımızda kullanıcıların Haliç ile ilgili algılarında farklılıklar görülmektedir. Buna göre yaşlılar Haliç’in eski kullanımı olan sandal gezilerini hatırlamakta gençler ise daha çok koku ya da deniz cevabını vermektedirler.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda eski kullanıcılar daha az eğitilmişlerken yeni gelen kullanıcıların daha yüksek eğitim görmüş kimselerden oluştuğu görülmektedir. Bu iki grup arasında zaman zaman anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Örneğin 2014 Mayıs ayındaki gezi olayları sırasında yeni gelen gruplar olayları desteklerken eski sakinler olaylara tepki göstermişler ve herhangi bir desteğin verilmesinden rahatsız olmuşlardır. Ayrıca eski kullanıcılar daha muhafazakar iken yeni gelenler daha az muhafazakardırlar. Bu iki grup arasında gerilimler yaşandığı gibi aralarında eğitim, gelir düzeyi gibi farklar olsa da yeni gelen gruplardan eski kullanıcılarla evlilik gibi ilişkiler kuran örnekler mevcuttur. Bunun yanında Fener’de Suriye’deki iç savaş nedeniyle Türkiye’ye gelen Suriyeliler bulunmaktadır. Ekonomik durumu çok kötü olan bu kesimin çoğu evsiz veya dilenci konumundadır. Suriyeliler ile eski kullanıcılar arasında da zaman zaman gerilimler yaşanmaktadır. Buna rağmen eski ve

yeni kullanıcılar daha fazla ya da az muhafazakar olanlar, daha eğitimli daha az eğitimli olanlar, normalde birbirlerini görmekten çekinecek durumda olanlar biraraya gelerek uygulanması düşünülen projeye karşı çıkmışlardır. Direnişin bu şekilde örgütlenebilmesi ilginç bir durum niteliğindedir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Kentsel değişim özellikle kent merkezlerinde hızlıca ilerleyen bir süreçtir. İstanbul gibi çok merkezli kentsel formlarda kentsel doku organik bir yapı gibi sürekli hareket eden bir yapıdadır. Kentin sosyal dokusu fiziksel değişimlerle beraber değişim gösterme eğilimindedir.

Çalışmada incelendiği üzere Fener semtinde büyük ölçekli bir sosyal değişim yaşanmıştır. Sanayisizleşme sürecinden sonra, önce rehabilitasyon daha sonra yenileme projelerinin etkisiyle görünür olan ve baskı altına giren kentsel doku, köhneme sürecine girerek sahip olduğu nüfusu değiştirme eğilimindedir.

Semtin ucuzluğu ve kent merkezindeki iş olanaklarına yakınlığı nedeniyle düşük gelirli gruplar için konut stoğu işlevi görmüştür. Yukarıda yapılan çalışmalara göre Fener’de bugün yaşayan çok az kimse kalmıştır. Bölgede bulunan binaların % 25’i boşaltılmıştır. Buradaki boş binaların neredeyse tamamı satılmıştır. Boşaltılan binalardan giden aileler kentin çeperlerine taşınmış çok çocuklu, düşük gelirli kimselerdir. Genellikle Gaziosmanpaşa, Arnavutköy gibi kent çeperlerindeki yeni yerleşim alanlarına taşınmışlardır. Ev sahibi olduklarından evlerini kar amacıyla satarak bölgeyi terk etmişlerdir. Geride kalanlar da ev sahibi ve kiracı olarak dağılım göstermektedir. Bölgede yaşamaya devam eden sakinlerin neredeyse tamamı kendi geleceklerinden şüphe etmektedirler. Yenileme projesi uygulanırsa bölgeden gitmek zorunda kalacaklarını düşünmektedirler. Sakinlerin neredeyse tamamı kendini Fener’e ait hissetmektedirler ve geleceğe dair düşünceleri burada yaşamaya devam etme eğilimindedir. Kentsel yenileme projesine karşı eski sakinler ve yeni gelenler ortaklaşarak karşı çıkmışlardır. Bu oluşan kentsel muhalefet sürece önemli etki edip projenin durdurulmasını sağlamıştır.

Eski sakinler de, yeni gelenler de deniz kıyısını farklı nedenlerle de olsa ortak olarak kullanmaktadırlar. Bölgede buna benzer başka kamusal ortak alan bulunmamaktadır. Bu yüzden bu şekilde ortak kullanılabilir alanların artırılması gerekmektedir.

Fener Balat Ayvansaray Mülk Sahipleri ve Kiracılarının Haklarını Koruma Derneği' 2012 Eylül'de yenileme projesinin iptali için bir dava açmıştır. Bundan sonra mahallede çalışmalarını devam ettiren dernek halkı bilgilendirerek süreç boyunca direnişin örgütlenmesinde büyük önem arz etmektedir. Eski sakinler, yeni gelenler, akademisyenler, çeşitli aktivistler hepsi biraraya gelerek eylem yapmışlardır.

Şekil 4.1 : Fener'de direniş, kişisel arşiv

Şekil 4.2 : Fener'de direniş, kişisel arşiv

Açılan davada Danıştay, Fener Balat'ta kentsel dönüşüm yapılmak üzere dört mahallede çıkartılan acele kamulaştırma kararını gerekçesiz bularak yürütmesini durdurmuştur. Danıştay 6. Dairesi, acele kamulaştırmanın savaş gibi olağanüstü durumlarda uygulanacak bir yöntem olduğunu, Fatih Belediyesi'nin 'yenileme projesi'nin bütün mahallede uygulanacak acele kamulaştırmaya gerekçe teşkil edemeyeceğini' belirtmiştir.

Benzer alanlarda deneyimlenen daha önceki yenileme çalışmaları incelendiğinde, uygulamaların binaları fiziksel olarak yıkıp yeniden yapma üzerine gerçekleştirildiği ve sosyal dokunun değişiminde kaygı yaratan sonuçlar ortaya koyduğu görülmüştür.

Fener'de ise yenileme sürecine, semtin tüm yaşayanları biraraya gelerek karşı çıkmış ve açılan davalar sayesinde proje iptal edilmiştir. Böylelikle direniş (Talocci) kendi içinde örgütlenerek bir karşı şehircilik dinamiği olarak belki de geçici otonom bölgeler (Bey, 2009) oluşturmak üzere başka yerlere göç etmiştir.

KAYNAKLAR

- Akbayar, N.** (1993). Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul.
- Amin, A. ve Thrift, N.** (2002). Cities: Reimagining the Urban, Cambridge.
- Alterman, R. ve Cars, G.** (1991). Neighborhood Regeneration An international Evaluation, USA.
- Atkinson, R. ve Bridge, G.** (2005). Gentrification in a Global Context The new urban colonialism, USA.
- Bailey, N. ve Robertson, D.** (1997). Housing Renewal, Urban Policy and Gentrification, Urban Studies, USA.
- Bey, H.** (2009). Temporary Autonomous Zone, Altıkırkbeş Basın Yayın, İstanbul.
- Bayraktar, E.** (2011). Gecekondu Dönüşüm Kentsel Yenileme Projeleri, TOKİ, Ankara.
- Bozdoğan, S. ve Akcan, E.** (2012). Turkey- Modern Architectures in History, London.
- Bozdoğan, S.** (2002). Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür, Metis Yayınları
- Butler, T.** (2007). Re-urbanizing London Docklands: Gentrification, Suburbanization or New-Urbanism?, International Journal of Urban and Regional Research, Sayı 31.
- Castles, S. ve Alastair, D.** (2000). Citizenship and Migration: Globalisation and the Politics of Belonging, London: Macmillan Press.
- Caulfield, J.** (1988). Canadian Urban Reform and Local Conditions International Journal of Urban and Regional Research 12, 477- 484
- Davidson, M. ve Lees, L.** (2005). New Build Gentrification and London's Riverside Renaissance, Environment and Planning A, volume 37, pages 1165 ^ 1190
- Debord, G.** (1967). Society of Spectacle, http://www.antiworld.se/project/references/texts/The_Society%20Of%20The%20Spectacle.pdf Alındığı tarih: 02.05.2014

- Derek, S. Hyra,** (2012). Present Conceptualizing the New Urban Renewal: Comparing the Past To The Present, Usa.
- Deleuze, G. ve Guattari, F.** (2004). A Thousand Plateaus:capitalism and schizophrenia, Newyork.
- Ergun, N.** (2011). Kentsel Yenileme Metodları, Ders Notlari, İTÜ
- Fang, K. ve Zhang, Y.** (2004). Is History Repeating Itself? From Urban Renewal in the United States to Inner-City Redevelopment in China. China.
- Goodman, D.** (2008). A History of The Future, Monacelli Press, Newyork.
- Hamnett, C.** (1984). Gentrification and Residential Location Theory: A Review and Assesment Geography and The Urban Environment: Progress in Research and Applications, Newyork.
- Harvey, D.** (1997). Postmodernliğin Durumu, İngilizce'den çeviren: Sungur Savran, Metis Yayınları, syf: 84-119, İstanbul.
- Hoffman, A.** (t.y.). Why They Built The Pruitt-Igoe Project, <http://www.soc.iastate.edu/sapp/PruittIgoe.html>
- Hackworth, J. ve Smith, N.** (2001). The Changing State Of Gentrification, Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, Vol 92, No.4, pp464-477,http://www.urbancenter.utoronto.ca/pdfs/curp/Hackworth-Smith_Changing-St.pdfAlındığı tarih: 02.03.2014
- İslam, T. ve Enlil, Z.** (2010). Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları, Ankara.
- Klemek, C.** (2011). The Transatlantic Collapse Of Urban Renewal, Postwar Urbanism From Newyork To Berlin, The University of Chicago Press, Amerika.
- Kumar, K.** (2004). Sanayi Sonrası Toplumdan Postmodern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları, Çev. Mehmet Küçük, Dost Kitabevi Yayınları,Ankara
- Lees, L. ve Raco,M.** (2009). Regenerating London: Governance, Sustainability and Community In A Global City, Routledge, Amerika.
- Lefebvre, H.** (1991). The Production of Space, Blackwell Publishers, USA.
- Melvin, J.** (2009). ...izmler mimarligi anlamak, YEM yayın, İstanbul.
- Özden, P. P.** (2008). Kentsel Yenileme, İmge Kitabevi, İstanbul.
- Payne, G. K.** (2007). Making it home – Mehmet Ali and the growth of Ankara,

2007, pages 245-257 (English version) and pages 279-290 (Turkish version), 'Volume 3 Kent ve Politika (Land and Politics) , İMGE Kitabevi, Ankara.

Sam, N. (2010) Soylulaştırma Süreçlerine Ekonomik Bir Yaklaşım: Rant Farkı, Marmara Üniversitesi IIBF Dergisi.

Sandercock, L. (1998). Towards Cosmopolis Planning for Multicultural Cities, England.

Slater, T. (2002). Defining Gentrification, London.

Slater, T. (2003). 'North American Gentrification? Revanchist and Emancipatory Perspectives Explored' Environment and Planning A 36, syf. 1191-1213 <http://www.geos.ed.ac.uk/homes/tslater/epa.pdf> Alındığı tarih: 27.03.2014

Soja, E. W. (2000). Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions, Blackwell Publishing, UK.

Talocci, G. (t.y.). A Semiotics of Urban Voids and Their Resistance. The Case of Istanbul. http://www.history-takes-place.de/wp-content/uploads/2010/06/kulik_dmitrij_semioticsistanbul.pdf Alındığı tarih: 11.04.2014

Tekeli, İ. (2009). Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Tekeli, İ. (2011). Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Tekeli, İ. (2013). İstanbul'un Planlanmasının ve Gelişmesinin Öyküsü, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Thorns, D. (2004). Kentlerin Dönüşümü, Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam, CSA Global Yayın Ajansı, İstanbul.

Uysal, U. E. (2006). Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği Planlama, Tmmob Şehir Plancıları Odası Yayını, sayı 36

Ülger, N.E. (2010). Türkiye'de Arsa Düzenlemeleri ve Kentsel Dönüşüm, Ankara.

Venturi, R. (1993). Las Vegas'ın öğrettikleri: mimari biçimin unutulmuş simgeselliği mit baskı, Cambridge, Massachusetts, ABD.

Walz, R. (2013). Modernism, Pearson Education Limited, UK

Wang, J. LI. S. (2011). The Rhetoric and Reality of Culture Led Urban Regeneration, Newyork.

Wetzel, T. (2002). What's Gentrification?

Yırtıcı, H. (2009). Çağdaş Kapitalizmin Mekânsal Örgütlenmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Zukin, S. (t.y.). New Retail Capital and Neighborhood Change: Boutiques and Gentrification in New York City, USA

Zukin, S. (1991). Landscapes of Power From Detroit to Disney World, University of California Press, USA

Url-1 <http://www.istanbultimes.com.tr/ilceler/fatih/sulukule-projesi-iptal-h14442.html>

Url-2 [http://bianet.org/bianet/siyaset/117093-fatih-balat-yenilenirken-yerinden-edilenler\[1\]](http://bianet.org/bianet/siyaset/117093-fatih-balat-yenilenirken-yerinden-edilenler[1]) <http://www.istanbultimes.com.tr/ilceler/fatih/sulukule-projesi-iptal-h14442.html>

Url-3 http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Shanghai_View_1.JPG

Url-4 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2427.2007.00758.x/full#f1>

Url-5 <http://bicycledutch.wordpress.com/2013/01/10/elephant-and-castle-in-the-netherlands/>

Url-6 <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13563475.2011.552474>

Url-7 <http://www.fatih.bel.tr/icerik/1155/neslisah-ve-hatice-sultan-sulukule-mahalleleri-yenileme-projesi/>

Url-8 <http://sulukuleatolyesi.blogspot.com.tr>

Url-9 www.febayder.com

Url-10 www.fenerbalat.org

EKLER

EK A: Mülakat soruları

EK A

Yaş

Cinsiyet

Meslek

Aylık gelir

Ev kirası

Ne zaman taşındınız?

Neden fener?

Kendinizi buraya ait hissediyor musunuz?

Kendinizi burada guvende hissediyor musunuz?

Gitmekten çekindiğiniz\korktuğunuz bölgeler var mı?\varsa neresi?

Gitmekten zevk aldığınız, sevdiğiniz bölgeler neresi?

Bölgede rastladığınız olağan dışı durumlar var mı, varsa nedir?

Açık alanlar yeterli mi?

Cocuklar sizce yeterince eğitimli mi?

Bölgedeki problemler

Haliç denilince aklınıza ne geliyor?

Deniz kıyısını ne amaçla kullanıyorsunuz?

Dönüşüm projesinden haberdar mısınız?

Evetse projenin, alana etkisinin nasıl olacağını düşünüyorsunuz?

Gelecekte burada yaşamak ister misiniz|taşınmayı planlıyor musunuz?

Yenileme projesi uygulandığında burada yaşamaya devam etmeniz mümkün olacağını düşünüyor musunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad:Elif Nazlı Malkoç

Doğum Yeri ve Tarihi: Bolu 1986

Adres: Mudanya Bursa

E-Posta: elif.nazli.malkoc@gmail.com

Lisans: Z.K.Ü. Peyzaj Mimarlığı

SPU v NiTRE (Erasmus Değişim Öğrencisi)